

---

Nenad  
POKOS

Dražen  
ŽIVIĆ

DEMOGRAFSKA  
OBILJEŽJA SSKA



## I. GRAD U CJELINI

---

### Uvod

Reorganizacijom teritorijalnog ustrojstva Republike Hrvatske 1992. godine na području Sisačko-moslavačke županije formiran je i Grad Sisak. Nakon promjene teritorijalnog ustrojstva 1997. godine područje Grada obuhvatilo je 31 naselje sa samostalnim statusom iz popisa 1991. godine te tri naselja koja su naknadno izdvojena iz naselja Sisak (Crnac, Novo Pračno i Novo Selo). Stoga je za navedena tri naselja bilo nemoguće izvršiti analizu svih ovdje prikazanih obilježja osim za prirodno kretanje u razdoblju 1993.-1998. godine.

Površina Grada iznosi oko 400 km<sup>2</sup>, odnosno oko 9% ukupne površine Sisačko-moslavačke županije. Popisom stanovništva 1991. godine na prostoru Grada ukupno je popisano 61.413 stanovnika, odnosno 13,8% stanovništva Županije. To znači da je opća gustoća naseljenosti početkom devedesetih godina iznosila 153,5 stanovnika na km<sup>2</sup>, što je relativno veća gustoća naseljenosti od prosječne gustoće naseljenosti Hrvatske (84 stanovnika na km<sup>2</sup>) te pogotovo od Sisačko-moslavačke županije (53 st./km<sup>2</sup>). Prosječan broj stanovnika po naselju 1991. godine iznosio je 1.981, što je također znatno više od prosječnog pokazatelja za Hrvatsku u cjelini (704 stanovnika) te Sisačko-moslavačku županiju (526 stanovnika po naselju). Na sjedište Grada, tj. naselje Sisak, otpadalo je 1991. godine čak 74,6% ukupnog broja stanovništva lokalne jedinice.

### Kretanje stanovništva

#### *Popisno kretanje stanovništva*

Za razumijevanje suvremenih demografskih stanja i procesa potrebno se ukratko osvrnuti i na razvojne tokove u prošlosti. Stoga je u tablici 1 prikazano kretanje stanovništva Grada Siska u ovom stoljeću, odnosno od popisa stanovništva 1900. godine do 1991. godine.

Tablica 1.  
Kretanje stanovništva Grada  
Siska po naseljima

U navedenom razdoblju popisno kretanje ukupnog stanovništva Grada Siska pokazuje konstantan porast bro-

Naselja	Godina popisa									
	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.
1. Sisak	8674	9597	10361	13030	14140	19238	26647	38458	43454	45792
2. Blinjski Kut	531	586	583	645	458	494	613	615	564	505
3. Budaševo	633	739	668	743	974	1053	1238	1515	1689	1769
4. Čigoč	369	383	384	312	288	326	274	219	159	127
5. Donje Komarevo	431	452	443	468	193	464	491	459	418	380
6. Gornje Komarevo	629	624	626	702	679	480	543	609	563	549
7. Greda	857	884	835	849	871	1001	1081	1081	1082	1113
8. Gušće	1436	1395	1322	1232	1194	1198	1064	921	738	609
9. Hrastelnica	863	946	966	921	818	824	1020	1102	1172	1006
10. Jazvenik	277	285	276	301	264	277	270	253	233	177
11. Klobučak	-	-	-	-	105	114	132	121	118	120
12. Kratečko	723	710	667	602	563	551	486	443	348	282
13. Letovanci	190	185	186	159	130	133	127	94	95	82
14. Lonja	727	725	720	643	506	553	512	432	302	183
15. Lukavec Posavski	459	460	407	400	431	471	455	364	293	217
16. Madžari	379	455	394	430	396	396	385	379	351	332
17. Mužilovčica	523	474	435	410	356	348	333	272	209	167
18. Novo Selo Palanječko	94	81	69	83	77	136	198	291	487	585
19. Odra Sisačka	510	529	501	549	462	557	826	992	1091	1006
20. Palanjek	394	430	411	423	378	372	387	297	343	320
21. Prelošćica	1309	1289	1239	1220	1101	1076	1074	921	819	795
22. Sela	402	481	447	441	492	509	652	882	978	1019
23. Stara Drenčina	375	361	341	342	323	314	318	263	225	217
24. Staro Pračno	144	159	156	176	178	187	228	586	759	906
25. Staro Selo	864	1025	1028	1063	879	867	818	712	618	520
26. Stupno	283	294	319	327	285	329	482	515	591	556
27. Suvoj	302	266	259	246	236	239	224	154	104	54
28. Topolovac	709	975	1001	959	1153	1311	1514	1231	1065	1129
29. Veliko Svinjičko	780	831	789	786	717	687	615	516	424	357
30. Vurot	140	151	134	124	93	98	100	90	86	84
31. Žabno	270	242	217	213	153	173	275	308	394	455
Ukupno 2.-31.	15603	16417	15823	15769	14753	15538	16735	16637	16318	15621
Ukupno Grad Sisak	24277	26014	26184	28799	28893	34776	43382	55095	59772	61413

ja stanovnika. Međutim, izuzimajući naselje Sisak, kod kojeg je taj porast bio još intenzivniji, to nije bio slučaj i sa stanovništvom ostalih 30, redom ruralnih naselja. Oscilirajuće kretanje broja stanovnika u prvoj polovici stoljeća, izazvano s jedne strane ratnim gubicima i emigracijom, a s druge kompenzacijom stanovništva nakon II. svjetskog rata, prekinuto je 1961. godine, od kada počinje smanjenje broja stanovnika u tim naseljima iz popisa u popis.

Tablica 2 prikazuje popisne promjene između prvog i posljednjeg popisa stanovništva, u razdoblju nakon II. svjetskog rata te u posljednjem međupopisju.

Naselja	Indeks promjene broja stanovnika		
	1991./1900.	1991./1948.	1991./1981.
1. Sisak	527,9	323,8	105,4
2. Blinjski Kut	95,1	110,3	89,5
3. Budaševo	279,5	181,6	104,7
4. Čigoč	34,4	44,1	79,9
5. D. Komarevo	88,2	196,9	90,9
6. G. Komarevo	87,3	80,9	97,5
7. Greda	129,9	127,8	102,9
8. Gušće	42,4	69,9	82,5
9. Hrastelnica	116,6	123,0	85,9
10. Jazvenik	63,9	67,0	76,0
11. Klobučak*	-	114,3	101,7
12. Kratečko	39,0	50,1	81,0
13. Letovanci	43,2	63,1	86,3
14. Lonja	25,2	36,2	60,6
15. Lukavec Posavski	47,3	50,3	74,1
16. Madžari	87,6	83,8	94,6
17. Mužilovčica	31,9	46,9	79,9
18. Novo Selo Palanječko	622,3	759,7	120,1
19. Odra Sisačka	197,3	217,7	92,2
20. Palanjek	81,2	84,7	93,3
21. Prelošćica	60,7	72,2	97,1
22. Sela	253,5	207,1	104,2
23. Stara Drenčina	57,9	67,2	96,4
24. Staro Pračno	629,2	509,0	119,4
25. Staro Selo	60,2	59,2	84,1
26. Stupno	196,5	195,1	94,1
27. Suvoj	17,9	22,9	51,9
28. Topolovac	159,2	97,9	106,0

**Tablica 2.**  
 Promjena broja stanovnika po naseljima u razdobljima 1900.–1991., 1948.–1991. te 1981.–1991.

Tablica 2. (nastavak)

Naselja	Indeks promjene broja stanovnika		
	1991./1900.	1991./1948.	1991./1981.
29. Veliko Svinjičko	45,8	49,8	84,2
30. Vurot	60,0	90,3	97,7
31. Žabno	168,5	297,4	115,5
Ukupno 2.-31.	100,1	105,9	95,7
Ukupno Grad Sisak	253,0	212,6	102,7

\* Iskazuje se kao naselje od 1948. godine.

U cjelokupnom promatranom razdoblju (1900.-1991.) ukupan broj stanovnika Grada povećan je 153%. Taj je porast uvjetovao ponajprije golem porast stanovništva naselja Sisak (428%), dok je stanovništvo ruralnih naselja povećalo svoj broj samo za 18 stanovnika, odnosno 0,1%. Između svega 11 naselja s porastom broja stanovnika ističu se Staro Pračno i Novo Selo Palanječko, koji su povećali svoj broj više od 500%. Najveći pad broja stanovnika (u nekima i više od dvije trećine u odnosu na 1900.) zabilježila su redom sva prisavska naselja, koja su ujedno i najudaljenija od Siska: Suvoj, Lonja, Mužilovčica, Čigoč itd.

U poslijeratnom razdoblju (1948.-1991.) broj stanovnika Grada nešto je više nego udvostručen (112,6%), dok Sisak bilježi nešto manji (224%), a ostala naselja nešto veći porast (6%) nego u razdoblju 1900.-1991. Od 14 naselja s porastom stanovništva prednjači Novo Selo Palanječko, ovaj put s nešto većim porastom od Starog Pračnog (660% naspram 409%). Među naseljima s najintenzivnijom depulacijom ponovno se ističu prisavska naselja.

Posljednje međupopisje donosi ukupni porast stanovništva od 2,7%, dok skupina ruralnih naselja bilježi pad broja stanovnika od 4,3%. Ukupan broj stanovnika povećalo je devet naselja dok su veći porast stanovništva od Siska (5,4%), osim Novog Sela Palanječkog i Starog Pračnog, imali još Žabno i Topolovac.

#### *Prirodno kretanje stanovništva*

Ovdje će se razmotriti prirodno kretanje stanovništva Grada Siska u posljednjih 18 godina, odnosno od 1981. do 1998. godine. Radi lakše usporedivosti, prirodno kretanje u promatranom razdoblju razdijeljeno je na dva razdoblja: prvo između 1981. i 1990. i drugo između 1991.-1998. godine.

*Prirodno kretanje stanovništva Grada Siska  
1981.-1990. godine*

Nenad Pokos, Dražen Živić  
**Demografska obilježja Siska**

Jedna od odrednica ukupnog kretanja (povećanja) stanovništva Grada Siska u ovom razdoblju bio je prirodni prirast. On je tada u ukupnom povećanju stanovništva sudjelovao s čak 88,6%, dok je na pozitivnu migracijsku bilancu otpadalo tek 11,4% ukupnog porasta. Ukupni prirodni prirast iznosio je 1.454 stanovnika, odnosno toliko je bio veći broj živorođenih od umrlih (tablica 3).

Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Na 1.000 st.
1981.	906	536	370	6,2
1982.	778	589	189	3,2
1983.	879	614	265	4,4
1984.	872	659	213	3,5
1985.	765	587	178	3,0
1986.	724	595	129	2,1
1987.	693	644	49	0,8
1988.	703	649	54	0,9
1989.	656	615	41	0,7
1990.	642	676	-34	-0,6
Ukupno	7.618	6.164	1.454	-

**Tablica 3.**  
Prirodno kretanje stanovništva  
Grada Siska 1981.-1990.  
godine

Iz tablice se vidi drastično smanjenje prirodnog prirasta između ranih i kasnih osamdesetih godina, tako da je već 1990. prirodno kretanje stanovništva Grada bilo negativno. Do takvog smanjenja prirodnog prirasta dolazilo je ponajprije zbog smanjenja broja živorođenih, dok se broj umrlih sve do 1990. nije mijenjao u tolikoj mjeri.

Analizirajući prirodno kretanje po naseljima (tablica 4), proizlazi da je pozitivni prirodni prirast stanovništva Grada u ovom razdoblju u prvom redu uvjetovalo naselje Sisak u kojemu je pozitivni prirodni prirast iznosio 2.053 stanovnika. S druge strane, u 30 ostalih naselja zabilježen je ukupni prirodni pad od čak 599 stanovnika, dok je pozitivno prirodno kretanje među njima imalo svega 6 naselja.

*Prirodno kretanje stanovništva Grada Siska  
1991.-1998. godine*

U prvih osam godina tekućeg desetljeća došlo je do još jačeg prirodnog smanjenja stanovništva. To najbolje ilustrira podatak da broj živorođenih iznosi tek 61% nataliteta iz razdoblja 1981.-1990. (da je ostao na istoj razini, iznosio

bi 80%), dok udio umrlih iznosi već 85,6% mortaliteta iz prethodnog razdoblja. Stope prirodnog prirasta za godine 1992.-1998, za čiju je procjenu uz broj rođenih i umrlih potreban i broj stanovnika za svaku godinu, pojedinačno nisu prikazane zbog velike mogućnosti pogreške.

**Tablica 4.**  
 Prirodno kretanje stanovništva  
 Grada Siska po naseljima  
 1981.-1990. godine

Naselja	Živorodeni	Umrli	Prirodni pri-rast
1. Sisak	5.975	3.922	2.053
2. Blinjski Kut	55	83	-28
3. Budaševo	194	188	6
4. Čigoč	12	35	-23
5. Donje Komarevo	73	89	-16
6. Gornje Komarevo	52	32	20
7. Greda	115	140	-25
8. Gušće	55	160	-105
9. Hrastelnica	111	151	-40
10. Jazvenik	18	32	-14
11. Klobučak	12	17	-5
12. Kratečko	27	63	-36
13. Letovanci	8	18	-10
14. Lonja	23	74	-51
15. Lukavec Pos.	22	42	-20
16. Madžari	37	45	-8
17. Mužilovčica	8	45	-37
18. Novo Selo Palanječko	31	45	-14
19. Odra Sisačka	112	133	-21
20. Palanjek	67	46	21
21. Prelošćica	84	119	-35
22. Sela	97	109	-12
23. Stara Drenčina	15	42	-27
24. Staro Pračno	91	72	19
25. Staro Selo	46	92	-46
26. Stupno	76	66	10
27. Suvoj	8	31	-23
28. Topolovac	112	150	-38
29. Veliko Svinjičko	23	76	-53
30. Vurot	8	9	-1
31. Žabno	51	38	13
Ukupno 2.-31.	1.643	2.242	-599
Ukupno Grad Sisak	7.618	6.164	1.454



Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Na 1.000 st.
1991.	667	674	-7	-0,1
1992.	592	663	-71	-
1993.	531	648	-117	-
1994.	549	671	-122	-
1995.	580	676	-96	-
1996.	588	672	-84	-
1997.	609	651	-42	-
1998.	512	644	-132	-
Ukupno	4.628	5.299	-671	-

Nenad Pokos, Dražen Živić  
**Demografska obilježja Siska**

**Tablica 5.**  
 Prirodno kretanje stanovništva  
 Grada Siska 1991.–1998.  
 godine

Dakako da glavni razlog intenzivnom produbljivanju prirodnog pada stanovništva treba tražiti u negativnim posljedicama Domovinskog rata, što se najbolje očituje u drastičnom smanjenju nataliteta 1993. i 1994. godine. Slijedeće tri godine broj živorođenih se malo povećao, odnosno zabilježena je blaga poslijeratna kompenzacija stanovništva, ali još uvijek u uvjetima većeg mortaliteta. Godine 1998. ponovno dolazi do pada nataliteta, i to na taj način da je tada zabilježen najmanji broj živorođenih od svih godina, što je ujedno rezultiralo i najvećim prirodnim padom stanovništva do sada (-132 stanovnika).

Naselja	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast
1. Sisak	3.583	3.677	-94
2. Blinjski Kut	15	32	-17
3. Budaševo	123	147	-24
4. Crnac*	1	1	0
5. Čigoč	10	25	-15
6. Donje Komarevo	31	64	-33
7. Gornje Komarevo	33	45	-12
8. Greda	68	122	-54
9. Gušće	63	107	-44
10. Hrastelnica	59	92	-33
11. Jazvenik	8	33	-25
12. Klobučak	1	6	-5
13. Kratečko	26	52	-26
14. Letovanci	1	6	-5
15. Lonja	18	34	-16
16. Lukavec Posavski	10	29	-19

**Tablica 6.**  
 Prirodno kretanje stanovništva  
 Grada Siska po naseljima  
 1991.–1998.

Tablica 6. (nastavak)

Naselja	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast
17. Madžari	16	23	-7
18. Mužilovčica	8	28	-20
19. Novo Selo*	22	20	2
20. Novo Selo Palanječko	13	22	-9
21. Novo Pračno*	19	36	-17
22. Odra Sisačka	83	90	-7
23. Palanjek	49	26	23
24. Preloščica	44	101	-57
25. Sela	71	93	-22
26. Stara Drenčina	8	30	-22
27. Staro Pračno	71	66	5
28. Staro Selo	5	2	3
29. Stupno	24	57	-33
30. Suvoj	2	11	-9
31. Topolovac	84	137	-53
32. Veliko Svinjičko	17	42	-25
33. Vurot	10	8	2
34. Žabno	32	35	-3
Ukupno 2.-34.	1.045	1.622	-577
Ukupno Grad Sisak	4.628	5.299	-671

\* Broj živorođenih i umrlih za naselja Crnac, Novo Pračno i Novo Selo odnose se na razdoblje 1993.-1998. stoga što su navedena naselja izdvojena iz naselja Sisak tek 1992. godine.

U najnovijem razdoblju samo pet naselja ima pozitivan prirodni prirast. Međutim, jedino za naselje Palanjek to vrijedi u pravom smislu te riječi, jer u ostala četiri naselja (Novo Selo, Staro Pračno, Staro Selo i Vurot) pozitivno prirodno kretanje iznosi tek između dva i pet stanovnika, te je ono više plod puke slučajnosti, što će se najvjerojatnije potvrditi na kraju ovog desetogodišnjeg razdoblja, kada se i u tim naseljima očekuje prirodni pad stanovništva. Zanimljivo je da naselje Sisak 1996. i 1997. bilježi pozitivan prirodni prirast, da bi se 1998. broj živorođenih smanjio u odnosu na prethodnu godinu za čak 98 osoba (21%), što je rezultiralo ponovnim prirodnim padom (kao 1993. i 1994. godine).

#### *Tip općeg kretanja stanovništva*

Tip općeg kretanja stanovništva uobičajeno se temelji na usporedbi stopa popisnog kretanja stanovništva i stopa

prirodnog prirasta stanovništva. Na taj način posredno dolazimo i do podataka o gruboj migracijskoj bilanci prostora odnosno općim obilježjima prostorne pokretljivosti stanovništva. Ovisno o tome je li migracijska bilanca pozitivna ili negativna, određuje se je li neki prostor imigracijski ili emigracijski. Daljnje stupnjevanje ovisi o kombinaciji odnosa stopa popisnih promjena i stopa prirodnog prirasta unutar imigracijskih i emigracijskih tipova. Usporedba dvaju bitnih demografskih kretanja i tipizacija na četiri imigracijska i četiri emigracijska tipa omogućava utvrđivanje osnovnih činitelja demografske dinamike u određenom međupopisnom razdoblju – je li to prostorno ili prirodno kretanje stanovništva.<sup>1</sup>

Stanovništvo Grada Siska imalo je u razdoblju 1981.–1990. tip općeg kretanja stanovništva – I1, odnosno “ekspanziju imigracijom”. Njega je uvjetovala nešto veća stopa pozitivnog popisnog kretanja od također pozitivne stope prirodnog kretanja stanovništva (tablica 7), što znači da je i migracijska bilanca bila pozitivna.

Naselja	Promjena br. stan. 1981.–1991.		Prirodni prirast 1981.–1990.		Migracijska bilanca 1981.–1991.		Tip općeg kretanja stanov.
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	
1. Sisak	2.338	5,4	2.053	4,7	285	0,7	I1
2. Blinjski Kut	-59	-10,5	-28	-5,0	-31	-5,5	E4
3. Budaševo	80	4,7	6	0,4	74	4,4	I1
4. Čigoč	-32	-20,1	-23	-14,5	-9	-5,7	E4
5. Donje Komarevo	-38	-9,1	-16	-3,8	-22	-5,3	E4
6. Gornje Komarevo	-14	-2,5	20	3,6	-34	-6,2	E2
7. Greda	31	2,9	-25	-2,3	56	5,2	I2
8. Gušće	-129	-17,5	-105	-14,2	-24	-3,3	E4
9. Hrastelnica	-166	-14,2	-40	-3,4	-126	-10,8	E4
10. Jazvenik	-56	-24,0	-14	-6,0	-42	-18,0	E4
11. Klobučak	2	1,7	-5	-4,2	7	5,9	I3
12. Kratečko	-66	-19,0	-36	-10,3	-30	-8,6	E4
13. Letovanci	-13	-13,7	-10	-10,5	-3	-3,2	E4
14. Lonja	-119	-39,4	-51	-16,9	-68	-22,5	E4
15. Lukavec Posavski	-76	-25,9	-20	-6,8	-56	-19,1	E4
16. Madžari	-19	-5,4	-8	-2,3	-11	-3,1	E4
17. Mužilovčica	-42	-20,1	-37	-17,7	-5	-2,4	E4
18. Novo Selo Palanječko	98	20,1	-14	-2,9	112	23,0	I2
19. Odra Sisačka	-85	-7,8	-21	-1,9	-64	-5,9	E4

Tablica 7.

Tip općeg kretanja stanovništva Grada Siska po naseljima u razdoblju 1981.–1991. godine

Tablica 7. (nastavak)

Naselja	Promjena br. stan. 1981.-1991.		Prirodni prirast 1981.-1990.		Migracijska bilanca 1981.-1991.		Tip općeg kretanja stanov.
	Aps.	%	Aps.	%	Aps.	%	
20. Palanjek	-23	-6,7	21	6,1	-44	-12,8	E3
21. Prelošćica	-24	-2,9	-35	-4,3	11	1,3	I4
22. Sela	41	4,2	-12	-1,2	53	5,4	I2
23. Stara Drenčina	-8	-3,6	-27	-12,0	19	8,4	I4
24. Staro Pračno	147	19,4	19	2,5	128	16,9	I1
25. Staro Selo	-98	-15,9	-46	-7,4	-52	-8,4	E4
26. Stupno	-35	-5,9	10	1,7	-45	-7,6	E3
27. Suvoj	-50	-48,1	-23	-22,1	-27	-26,0	E4
28. Topolovac	64	6,0	-38	-3,6	102	9,6	I2
29. Vel. Svinjičko	-67	-15,8	-53	-12,5	-14	-3,3	E4
30. Vurot	-2	2,3	-1	-1,2	3	3,5	I2
31. Žabno	61	15,5	13	3,3	48	12,2	I1
Ukupno 2.-31.	-697	-4,3	-599	-3,7	-94	-0,6	E4
Uk. Grad Sisak	1.641	2,7	1.454	2,4	187	0,3	I1

Raščlanjujući opće kretanje stanovništva po naseljima, proizlazi da je isti tip općeg kretanja kao i Grad u cjelini (I1) imalo tek četiri naselja: Sisak, Budaševo, Staro Pračno i Žabno. Međutim, to je razumljivo ako se zna da je tip općeg kretanja ponajprije odredilo naselje Sisak, u kojem je 1991. godine živjelo čak  $\frac{3}{4}$  svih stanovnika Grada. Imigracijske tipove imalo je još 8 naselja, dok je 19 naselja imalo emigracijske tipove općeg kretanja stanovništva. Od potonjih je čak 16 naselja imalo najnepovoljniji tip - E4 - "izumiranje".

#### *Stanovništvo u inozemstvu*

Podaci o stanovništvu u inozemstvu odnose se na osobe koje su radile ili boravile kao članovi njihovih obitelji izvan granica tada postojeće države.

Ruralna naselja Grada Siska imala su 1991. godine znatno veći udio stanovništva u inozemstvu nego samo središte istoimene lokalne jedinice. Najviše stanovnika u inozemstvu imala su prigradska sisačka naselja u koja je ranijih desetljeća i doseljavanje bilo najintenzivnije: Novo Selo Palanječko, Odra Sisačka, Staro Pračno, Budaševo itd. Najvjerojatnije se radi o osobama koje su radom u inozemstvu stekle kapital za izgradnju kuće, koju, zbog nedostatka zemljišta ili skuplje infrastrukture u samom Sisku, grade u njegovoj neposrednoj okolini.

Naselja	Broj stanovnika u inozemstvu 1991.	% ukupnog stanovništva 1991.
1. Sisak	1.303	2,8
2. Blinjski Kut	22	4,4
3. Budaševo	161	9,1
4. Čigoč	7	5,5
5. Donje Komarevo	10	2,6
6. Gornje Komarevo	17	3,1
7. Greda	76	6,8
8. Gušće	35	5,7
9. Hrastelnica	32	3,2
10. Jazvenik	2	1,1
11. Klobučak	11	9,2
12. Kratečko	8	2,8
13. Letovanci	-	-
14. Lonja	1	0,5
15. Lukavec Posavski	-	-
16. Madžari	14	4,2
17. Mužilovčica	12	7,2
18. Novo Selo Palanječko	82	14,0
19. Odra Sisačka	108	10,7
20. Palanjek	5	1,6
21. Prelošćica	60	7,5
22. Sela	64	6,3
23. Stara Drenčina	5	2,3
24. Staro Pračno	83	9,2
25. Staro Selo	7	1,3
26. Stupno	33	5,9
27. Suvoj	-	-
28. Topolovac	96	8,5
29. Veliko Svinjičko	-	-
30. Vurot	1	1,2
31. Žabno	18	4,0
Ukupno 2.-31.	970	6,2
Ukupno Grad Sisak	2.273	3,7

Nenad Pokos, Dražen Živić  
**Demografska obilježja Siska**

**Tablica 8.**

Stanovništvo u inozemstvu po  
naseljima Grada Siska 1991.  
godine

## Struktura stanovništva

Struktura stanovništva je funkcija, ali i čimbenik njegova prirodnog i prostornog (migracijskog) kretanja; ona se nalazi u izravnom uzročno-posljedičnom odnosu spram ukupnog demografskog razvoja. Struktura stanovništva iznimno je pouzdan pokazatelj dosegnute razine populacijsko-naseljeničkih procesa, ali i društveno-gospodarstvenoga razvoja.

U demografskim istraživanjima osobita se pozornost posvećuje raščlambi biološkog (dob i spol) i socioekonomskog sastava stanovništva, jer se u njima zrcale najvažnija društvena i gospodarstvena zbivanja i odnosi na određenom prostoru. Osobito je dobno-spolna struktura stanovništva značajan demografski izraz populacijsko-naseljeničkih procesa.

### *Struktura stanovništva po spolu*

Svaka raščlamba biološke strukture stanovništva nekog prostora, pa tako i Grada Siska, započinje analizom njegovog spolnog sastava, odnosno odnosa između muškog i ženskog dijela populacije, jer se njime uočavaju ne samo brojnost muškaraca i žena nego i odgovarajuće kvalitativne odrednice razvoja naseljenosti, poput tendencija u prirodnom kretanju i migracijskim gibanjima.

Temeljni demografski pokazatelj spolne strukture stanovništva jest koeficijent feminiteta (Kf), koji označuje broj ženskih na tisuću (ili stotinu) muških stanovnika. Iako se u prosjeku rađa više muške negoli ženske djece (5–6%), u stabilnim populacijama ipak nešto više prevladava žensko stanovništvo.

Tablica 9.  
Spolna struktura stanovništva  
Grada Siska 1991. godine po  
naseljima

Naselja	Stanovništvo	Muško	Žensko	Kf	Ženski kontingent stanovništva (%)		
					0–14	15–49	50 i više
1. Sisak	45.792	22.265	23.527	1056,7	17,9	51,1	29,8
2. Blinjski Kut	505	240	265	1104,2	8,7	41,1	47,5
3. Budaševo	1.769	865	904	1045,1	16,5	49,1	32,3
4. Čigoč	127	56	71	1269,9	15,5	29,6	52,1
5. Donje Komarevo	380	188	192	1021,3	15,1	40,1	44,3
6. Gornje Komarevo	549	266	283	1063,9	20,8	47,7	29,3
7. Greda	1.113	549	564	1027,3	18,4	41,3	37,8
8. Gušće	609	287	322	1122,0	11,8	38,2	49,1

Tablica 9. (nastavak)

Naselja	Stanov- ništvo	Muško	Žensko	Kf	Ženski kontingent stanovništva (%)		
					0-14	15-49	50 i više
9. Hrastelnica	1.006	496	510	1028,2	15,7	41,6	41,4
10. Jazvenik	177	79	98	1240,5	12,2	38,8	49,0
11. Klobučak	120	57	63	1105,3	11,1	50,8	34,9
12. Kratečko	282	130	152	1169,2	9,2	35,5	54,6
13. Letovanci	82	41	41	1000,0	23,9	39,1	37,0
14. Lukavec Posavski	217	106	111	1047,2	17,1	36,0	46,8
15. Lonja	183	84	99	1178,6	14,1	31,3	54,5
16. Madžari	332	163	169	1036,8	29,8	38,0	32,2
17. Mužilovčica	167	83	84	1012,0	7,1	35,7	53,6
18. Novo Selo Palanječko	585	298	287	963,1	12,2	54,4	30,0
19. Odra Sisačka	1.006	470	536	1140,4	13,4	46,3	35,3
20. Palanjek	320	149	171	1147,7	29,8	38,0	32,2
21. Prelošćica	795	376	419	1114,4	15,8	41,5	40,3
22. Sela	1.019	501	518	1033,9	18,5	45,8	33,0
23. Stara Drenčina	217	108	109	1009,3	9,2	44,0	45,9
24. Staro Pračno	906	464	442	952,6	19,7	50,9	25,8
25. Staro Selo	520	237	283	1194,1	15,2	35,3	49,5
26. Stupno	556	269	287	1066,9	15,3	44,9	36,2
27. Suvoj	54	27	27	1000,0	7,4	18,5	74,1
28. Topolovac	1.129	553	576	1041,6	16,0	46,2	37,2
29. Veliko Svinjičko	357	167	190	1137,7	12,1	35,8	52,1
30. Vurot	84	38	46	1210,5	23,9	39,1	37,0
31. Žabno	455	233	222	952,8	19,4	48,2	31,1
Ukupno 2.-31.	15.621	7.580	8.041	1060,8	16,2	43,6	38,2
Ukupno Grad Sisak	61.413	29.845	31.568	1057,7	17,4	49,2	31,9

U ukupnom je stanovništvu Grada Siska, prema posljednjem popisu stanovništva 1991. godine, ženskog stanovništva bilo nešto više (51,4%) od muškog (48,6%), tako da je Kf iznosio 1.057,7. Promatrajući spolnu strukturu po pojedinim naseljima (tablica 9), uočavamo da je prevlast žena zabilježena u 26 od 31 naselja (najviše u Čigoču, gdje

je Kf iznosio 1.269,9, a najmanje u Staroj Drenčini, gdje je Kf bio 1.009,3), u dva je naselja zabilježen jednak broj žena i muškaraca (Letovanci i Suvoj), dok su tri naselja Grada Siska imala brojnije muško stanovništvo (Novo Selo Palanječko, Staro Pračno i Žabno).

Čak 11 od 31 naselja (35,5%) Grada Siska ima, možemo slobodno reći, neuravnoteženu spolnu strukturu, jer je u njima udio ženskog stanovništva iznadprosječno veći (veći od 5%) od udjela muškog stanovništva. Posljedica je to, ponajviše, selektivnih migracija, u kojima su više sudjelovali muškarci, osobito prema samom Sisku u kojem je koncentrirana teška industrija i rafinerija. Neuravnoteženost spolne strukture izravno nepovoljno djeluje na sklapanje brakova (nupcijalitet), što dugoročno negativno djeluje na prirodnu dinamiku stanovništva.

Za ocjenu spolne strukture Grada Siska, poglavito za njegov budući demografski razvoj, značajan je pokazatelj odnos ženskih kontingenata stanovništva, jer je on znakovit pokazatelj stanja i, još više, potencijala biodinamičke aktivnosti i snage same populacije. U tom smislu spolnu strukturu stanovništva Grada Siska karakteriziraju izrazito nepovoljna obilježja (tablica 9). Naime, gotovo je dvostruko veći broj žena u postfertilnoj (50 godina i više) u odnosu na njihov broj u predfertilnoj dobi života (0 do 14 godina). To znači da će se potencijalno smanjiti ženski kontingent u fertilnoj dobi života (15 do 49 godina), u najpovoljnijoj dobi za rađanje. Vrlo visok udio žena u postfertilnoj dobi (31,9%) ukazuje da sve veći dio ženskog stanovništva Grada Siska više ne sudjeluje u biodinamičkim procesima.

Pokazatelji po naseljima još su porazniji. U svim je naseljima (uključujući i sam Sisak) mnogo veći udio ženskog stanovništva u postfertilnoj u odnosu na predfertilnu dob. U šest je naselja zabilježen 1991. godine natpolovični udio žena u postfertilnoj dobi u odnosu na ukupno žensko stanovništvo (Čigoč, Kratečko, Veliko Svinjičko, Lonja, Suvoj i Mužilovčica), što znači da su i mogućnosti prirodne obnove stanovništva tih naselja svedeni na najmanju moguću mjeru. Riječ je o prisavskim naseljima, s - ukupno gledajući - najnegativnijim demografskim procesima, odnosno s najintenzivnijom depopulacijom. Primjerice, u naselju Suvoj su 1991. godine u predfertilnoj dobi života bile svega dvije žene, u fertilnoj dobi pet, a u postfertilnoj dobi čak 20 žena.

Sam Sisak prema potonjem pokazatelju ima nešto povoljnije značajke, jer je u njemu udio žena u predfertilnoj dobi veći (17,9%), a u postfertilnoj dobi manji (29,8%) od prosjeka za cijeli Grad (17,4%, odnosno 31,9%).



Dobna je struktura stanovništva jedna od temeljnih demografskih struktura, jer pokazuje i određuje kako vitalnost i biodinamiku populacije tako i njezin ekonomski potencijal (radnu snagu). Poznavanje dobnog sastava stanovništva osnovni je preduvjet za označavanje nekog stanovništva mladim, zrelim ili starim. U metodičkom smislu to se najčešće postiže raščlambom dobne strukture po velikim dobnim skupinama – mlada (od 0 do 19 godina), zrela (od 20 do 59 godina), stara (60 godina i više). U demografskoj se teoriji smatra da ukoliko je odnos između starog i mladog stanovništva, ili indeks starosti, veći od 0,40 (ili 40), riječ je o starom stanovništvu.

U tablici 10 dani su odabrani pokazatelji dobne strukture stanovništva Grada Siska 1991. godine po naseljima. Predočeni podaci nedvojbeno pokazuju da je stanovništvo Grada Siska staro stanovništvo. Indeks starosti je 1991. godine iznosio 0,60 (ili 60); mlado je stanovništvo u ukupnom stanovništvu Grada bilo zastupljeno s 25,2%, a staro sa 15%. U odnosu na hrvatski prosjek (indeks starosti 0,67) Grad Sisak ima nešto mlađu dobnu strukturu. Sva su naselja imala indeks starosti veći od 0,40, a čak 13 od 31 naselja (41,9%) veći od 1,00, što znači da je u njima udio starog stanovništva premašio udio mladih. Primjerice, najveći je indeks starosti zabilježen u naseljima: Suvoj (3,29), Mužilovčica (2,08) i Lonja (2,00). Već smo prije istaknuli kako potonja naselja ulaze u skupinu naselja Grada Siska s najnepovoljnijim demografskim procesima.

Najmanji indeks starosti, što znači i najpovoljniju dobnu strukturu, imala su 1991. godine naselja: Staro Pračno (0,42), Novo Selo Palanječko (0,50), Sisak (0,53), Gornje Komarevo (0,53) i Palanjek (0,58).

Uzimajući kao prosjek indeks starosti ukupnog stanovništva Grada Siska (0,60), mlađe je stanovništvo imalo samo 7 od 31 naselja, i to: Sisak, Gornje Komarevo, Letovanci, Novo Selo Palanječko, Palanjek, Staro Pračno i Žabno.

Postoji izrazita razlika u dobnoj strukturi između naselja Sisak i ostalih naselja koja čine Grad Sisak. Naime, Sisak u odnosu na ostala naselja ima bitno mlađu i povoljniju dobnu strukturu, sa 25,6% mladih i 13,5% starih stanovnika i indeksom starosti od 0,53, što je značajno ispod prosječnog indeksa starosti za cijeli Grad (0,60). Posljedica je to imigracije mlađeg, radno i reprodukcijski sposobnog stanovništva, kako iz okolnih naselja tako i iz šireg prostora. S druge strane, ostala naselja imaju bitno nepovoljniji odnos mladih (23,8%) i starih (19,5%). Osobito je zabrinjavajući vrlo visok udio stanovništva starijeg od 60 godina života. Indeks starosti u tim naseljima bio je znakovitih 0,82.

**Tablica 10.**  
 Neki pokazatelji dobne  
 strukture Grada Siska 1991.  
 godine po naseljima

Naselja	Velike dobne skupine (%)			Indeks starosti	Tip dobne sastava stanovništva
	0-19	20-59	60 i više		
1. Sisak	25,61	59,54	13,45	0,53	na pragu starosti
2. Blinjski Kut	18,02	51,68	27,72	1,54	izrazito duboka starost
3. Budaševo	25,83	57,49	14,53	0,87	na pragu starosti
4. Čigoč	20,47	47,24	30,71	1,50	duboka starost
5. Donje Komarevo	22,37	53,42	23,42	1,05	duboka starost
6. Gornje Komarevo	26,59	57,01	14,03	0,53	na pragu starosti
7. Greda	24,35	52,74	21,02	0,86	duboka starost
8. Gušće	19,87	53,69	25,62	1,29	izrazito duboka starost
9. Hrastelnica	23,96	57,65	17,10	0,71	starost
10. Jazvenik	15,82	53,11	29,94	1,89	izrazito duboka starost
11. Klobučak	26,67	52,50	18,33	0,69	starost
12. Kratečko	16,67	51,77	30,85	1,85	izrazito duboka starost
13. Letovanci	24,39	56,10	14,63	0,60	na pragu starosti
14. Lonja	18,03	45,36	36,07	2,00	izrazito duboka starost
15. Lukavec Posavski	22,12	53,92	23,04	1,04	duboka starost
16. Madžari	24,10	58,73	16,87	0,70	starost
17. Mužilovčica	14,97	50,90	31,14	2,08	izrazito duboka starost
18. Novo Selo Palanječko	25,13	59,32	12,65	0,50	na pragu starosti
19. Odra Sisačka	21,77	53,36	17,79	0,82	starost
20. Palanjek	30,94	50,94	17,81	0,58	kasna mladost
21. Preloščica	25,03	48,30	24,28	0,97	starost
22. Sela	24,83	56,53	15,31	0,62	starost
23. Stara Drenčina	21,66	52,53	25,35	1,17	duboka starost
24. Staro Pračno	26,71	58,83	11,26	0,42	na pragu starosti
25. Staro Selo	21,15	52,69	26,15	1,24	duboka starost
26. Stupno	25,90	52,52	19,06	0,74	starost
27. Suvoj	12,96	44,44	42,59	3,29	izrazito duboka starost
28. Topolovac	23,65	56,33	19,04	0,81	starost
29. Veliko Svinjičko	21,85	49,58	28,57	1,31	duboka starost
30. Vurot	25,00	52,38	21,43	0,86	duboka starost

Tablica 10. (nastavak)

Naselja	Velike dobne skupine (%)			Indeks starosti	Tip dobnog sastava stanovništva
	0-19	20-59	60 i više		
31. Žabno	29,01	53,85	16,48	0,57	starost
Ukupno 2.-31.	23,79	54,75	19,54	0,82	starost
Ukupno Grad Sisak	25,15	58,32	15,00	0,60	starost

Prema tipovima dobnog sastava stanovništva u najkraćem možemo istaknuti da najnepovoljniji tip (*izrazito duboka starost*) ima sedam naselja Grada Siska (22,6%), osam naselja ima *duboku starost* (25,8%), a osam naselja (25,8%) *starost* kao tip dobnog sastava; šest naselja (19,4%) se nalazi *na pragu starosti*, dok samo jedno naselje (Palanjek) ima *kasnu mladost* kao tip dobne strukture stanovništva.<sup>2</sup>

#### *Struktura stanovništva po aktivnosti*

Opće je poznato da se demografski razvoj nekog prostora i društveno-gospodarstveni procesi koji se na njemu odvijaju nalaze u uzročno-posljedičnom odnosu. Potonja se međuovisnost najbolje opaža na značajkama ekonomske strukture stanovništva, kao razmjerno najpouzdanijeg pokazatelja razvijenosti prostora. S obzirom na to da je stanovništvo nosilac gospodarstvene aktivnosti i razvoja, poznavanje značajki ekonomski aktivnog stanovništva nužni je preduvjet za ocjenu ekonomske mogućnosti i potencijala stanovite demografske mase.

U demografskoj je teoriji poznato da veća, odnosno brojem i udjelom izraženija ekonomska aktivnost stanovništva određenog prostora ukazuje i na njegovu jaču gospodarstvenu aktivnost, tj. razvijenost, i vice versa.

Aktivnim se osobama smatraju oni stanovnici koji obavljaju zanimanje, odnosno koji svojim radom zarađuju za život. Uz njih treba razlikovati i ekonomski neaktivno stanovništvo, koje se sastoji iz dviju skupina – osobe s osobnim prihodima (najviše umirovljenici) i uzdržavane osobe. Upravo odnos između tih triju ekonomski (ne)aktivnih skupina stanovništva određuje ekonomsku snagu te populacije.

Od demografskih odrednica za ekonomsku aktivnost stanovništva najveće značenje ima dobna struktura, jer ona determinira brojnost radne snage, odnosno stopu aktivnosti stanovništva. Zbog stare dobne strukture stanovništva Grada Siska stopa aktivnosti (udio aktivnog u ukupnom stanovništvu u zemlji) bila je 1991. godine tek nešto viša (47,5%) od hrvatskog prosjeka (45,3%).

Tablica 11.  
Struktura stanovništva Grada  
Siska prema aktivnosti po  
naseljima 1991. godine

Struktura stanovništva Grada Siska 1991. godine po naseljima dana je u tablici 11. Od ukupno 59.140 stanovnika Grada u zemlji 1991. godine aktivno je stanovništvo činilo 47,5%, uzdržavano 36,7%, a osobe s osobnim prihodima 15,9%. Najmanji je udio aktivnog stanovništva ima-

Naselja	Stanovništvo u zemlji	Aktivno	%	Uzdržavano	%	Osobe s osobnim prihodima	%
1. Sisak	44489	21262	47,79	15853	35,63	7374	16,57
2. Blinjski Kut	483	239	49,48	162	33,54	82	16,98
3. Budaševo	1608	711	44,22	647	40,24	250	15,55
4. Čigoč	120	70	58,33	44	36,67	6	5,00
5. Donje Komarevo	370	161	43,51	150	40,54	59	15,95
6. Gornje Komarevo	532	230	43,23	236	44,36	66	12,41
7. Greda	1037	434	41,85	463	44,65	140	13,50
8. Gušće	574	301	52,44	205	35,71	68	11,85
9. Hrastelnica	974	400	41,07	420	43,12	154	15,81
10. Jazvenik	175	93	53,14	74	42,29	8	4,57
11. Klobučak	109	39	35,78	51	46,79	19	17,43
12. Kratečko	274	160	58,39	86	31,39	28	10,22
13. Letovanci	82	31	37,80	42	51,22	9	10,98
14. Lonja	182	109	59,89	52	28,57	21	11,54
15. Lukavec Posavski	217	148	68,20	58	26,73	11	5,07
16. Madžari	318	198	62,26	95	29,87	25	7,86
17. Mužilovčica	155	100	64,52	52	33,55	3	1,94
18. Novo Selo Palanječko	503	213	42,35	203	40,36	87	17,30
19. Odra Sisačka	898	378	42,09	359	39,98	161	17,93
20. Palanjek	315	134	42,54	150	47,62	31	9,84
21. Prelošćica	735	275	37,41	369	50,20	91	12,38
22. Sela	955	483	50,58	356	37,28	116	12,15
23. Stara Drenčina	212	78	36,79	104	49,06	30	14,15
24. Staro Pračno	823	377	45,81	350	42,53	96	11,66
25. Staro Selo	513	337	65,69	107	20,86	69	13,45
26. Stupno	523	207	39,58	226	43,21	90	17,21
27. Suvoj	54	39	72,22	8	14,81	7	12,96
28. Topolovac	1033	424	41,05	432	41,82	177	17,13
29. Veliko Svinjičko	357	234	65,55	102	28,57	21	5,88
30. Vurot	83	32	38,55	39	46,99	12	14,46
31. Žabno	437	190	43,48	181	41,42	66	15,10
Ukupno 2.-31.	14651	6825	46,58	5823	39,74	2003	13,67
Ukupno Grad Sisak	59140	28087	47,49	21676	36,65	9377	15,86

lo naselje Klobučak (35,8%), a najveći naselje Suvoj (72,2%). Sisak je imao udio aktivnog stanovništva tek nešto veći (47,8%) od prosjeka za cijeli Grad. Tek je u 12 naselja Grada Siska (38,7%) udio ekonomski aktivnog bio veći od udjela ekonomski neaktivnog stanovništva. Očito je da je u većini naselja Grada Siska opterećenost ekonomski aktivnog ekonomski neaktivnim stanovništvom vrlo velika, pa i ograničavajuća za njihov budući gospodarsveni razvoj.

### *Struktura stanovništva po djelatnosti*

Ekonomsku strukturu stanovništva po djelatnosti možemo promatrati prema sektorima djelatnosti (primarni, sekundarni, tercijarni, kvartarni) te prema vrsti djelatnosti (poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo, industrija...). Ovako promatrana ekonomska struktura valjan je pokazatelj gospodarsvene orijentacije stanovništva i prostora.

Iz podataka prezentiranih u tablici 12 očito je da, u cjelini gledajući, poljoprivreda odnosno primarne djelatnosti imaju razmjerno malo (i sve manje) značenje u gospodarstvu Grada Siska. Naime, u poljoprivredi je bilo 1991. godine zaposleno tek 8,8% aktivnog stanovništva, dok je u cjelini u primarnim djelatnostima (uz poljoprivredu, tu su još ribarstvo, šumarstvo i vodoprivreda) udio aktivnog stanovništva iznosio 9,8%. S druge je, pak, strane, udio aktivnog stanovništva u industriji i rudarstvu iznosio 41,7%, a u sekundarnim (proizvodnim) djelatnostima 45,9%.

Izdvojimo li, međutim, Sisak prema ostalim naseljima Grada, uočavaju se bitne razlike. Dok u Sisku najveće značenje imaju sekundarni (50%) i tercijarno-kvartarni sektor (47,8%), uz vrlo mali udio primarnog sektora (2,1%), u ostalim je naseljima udio svih triju sektora djelatnosti podjednak (primarni 33,4%, sekundarni 32,5% i tercijarni 33,6%).

Naselja	Primarni	Sekundarni	Tercijarni
1. Sisak	2,14	50,04	47,80
2. Blinjski Kut	36,10	34,15	29,76
3. Budaševo	9,05	49,41	41,54
4. Čigoč	95,38	-	4,62
5. Donje Komarevo	28,06	44,60	27,34
6. Gornje Komarevo	11,17	47,21	41,62
7. Greda	26,60	32,45	40,96
8. Gušće	66,30	12,59	21,11
9. Hrastelnica	11,31	46,43	42,26

**Tablica 12.**  
Aktivno stanovništvo Grada Siska prema sektorima djelatnosti 1991. godine po naseljima

Tablica 12. (nastavak)

Naselja	Primarni	Sekundarni	Tercijarni
10. Jazvenik	56,41	17,95	25,64
11. Klobučak	17,14	37,14	45,71
12. Kratečko	83,80	2,11	14,08
13. Letovanci	11,54	30,77	57,69
14. Lonja	93,33	1,90	4,76
15. Lukavec Posavski	70,29	15,22	14,49
16. Madžari	36,84	44,44	19,30
17. Mužilovčica	89,13	6,52	4,35
18. Novo Selo Palanječko	22,29	35,43	42,29
19. Odra Sisačka	5,50	46,28	48,22
20. Palanjek	50,41	25,20	24,39
21. Preloščica	33,89	30,54	35,56
22. Sela	22,20	30,21	47,60
23. Stara Drenčina	38,81	26,87	34,33
24. Staro Pračno	5,88	42,48	51,63
25. Staro Selo	70,54	21,43	8,04
26. Stupno	6,91	32,98	60,11
27. Suvoj	97,44	-	25,64
28. Topolovac	17,18	47,32	35,49
29. Veliko Svinjičko	91,52	4,02	4,46
30. Vurot	17,86	64,29	17,86
31. Žabno	7,36	44,79	47,85
Ukupno 2.-31.	33,39	32,98	33,63
Ukupno Grad Sisak	9,76	45,88	44,36

Gledajući prema djelatnostima, u Sisku su najzastupljeniji: industrija i rudarstvo (45,6%) te trgovina (8,8%), a u ostalim naseljima: poljoprivreda i ribarstvo (31,8%) te industrija i rudarstvo (29,4%).<sup>3</sup> Vrlo visok udio sekundarnog (osobito industrije) i tercijarnog sektora u ostalim naseljima Grada Siska valja pripisati blizini središnjeg naselja i orijentiranosti njihovih stanovnika prema njegovu gospodarstvu, što potvrđuje i podatak o broju dnevnih migranata koji dolaze na rad u Sisak (9.810 osoba), među kojima značajan dio upravo čine stanovnici okolnih naselja koja ulaze u sastav Grada Siska.

#### *Struktura stanovništva po naobrazbi*

Struktura stanovništva Grada Siska po naobrazbi (obrazovna struktura) 1991. godine prikazana je u tablici 13. Iz po-

dataka je očito da u obrazovnoj strukturi Grada prevladavaju osobe sa završenih 4, 7 ili svih 8 razreda osnovne škole (42,1%) te sa završenom srednjom školom (42,2%). Visoko ili više obrazovanje završilo je 9,8% stanovnika, a bez školske spreme (uključujući i nepismene) bilo je 4,5% stanovnika Grada Siska. Valja ovdje napomenuti da se radi o stanovništvu starijem od 15 godina života.

Međutim, u obrazovnoj strukturi Grada postoji jasna razlika između naselja Siska i ostalih naselja. Prema udjelu određenih kategorija obrazovne strukture razlika je osobito uočljiva u višem i visokom obrazovanju. Dok u Sisku završenu višu ili visoku školu ima čak 12,2% stanovništva, u ostalim je naseljima njihov udio bitno manji, svega 2,7%. Istodobno je u Sisku zabilježen gotovo dva puta manji udio (3,8%) stanovnika bez školske spreme nego u ostalim naseljima (6,6%).

Naselja	Ukupno*	Bez školske spreme	Osnovno obrazovanje**	Srednje obrazovanje	Više i visoko obrazovanje
1. Sisak	37187	1419	13369	17406	4547
2. Blinjski Kut	449	29	263	135	13
3. Budaševo	1453	81	770	528	45
4. Čigoč	105	10	86	8	1
5. Donje Komarevo	317	11	205	89	8
6. Gornje Komarevo	439	38	258	119	15
7. Greda	912	71	561	246	16
8. Gušće	527	37	403	71	12
9. Hrastelnica	822	38	470	279	20
10. Jazvenik	161	16	92	49	3
11. Klobučak	101	7	63	25	3
12. Kratečko	249	20	193	30	4
13. Letovanci	65	3	42	14	2
14. Lonja	162	28	128	6	-
15. Lukavec Posavski	185	33	134	16	1
16. Madžari	267	17	179	66	5
17. Mužilovčica	151	10	123	13	-
18. N. Selo Palanječko	500	25	301	154	6
19. Odra Sisačka	856	60	414	324	33
20. Palanjek	238	25	140	61	12

Tablica 13.  
 Obrazovna struktura Grada Siska 1991. godine po naseljima

Tablica 13. (nastavak)

Naselja	Ukupno*	Bez školske spreme	Osnovno obrazovanje**	Srednje obrazovanje	Više i visoko obrazovanje
21. Preloščica	659	39	436	160	12
22. Sela	824	32	417	310	37
23. Stara Drenčina	184	12	130	35	7
24. Staro Pračno	725	26	342	307	31
25. Staro Selo	445	63	308	69	5
26. Stupno	453	25	235	167	17
27. Suvoj	51	7	41	3	-
28. Topolovac	945	50	539	323	25
29. Veliko Svinjičko	303	17	262	18	2
30. Vurot	70	5	51	14	-
31. Žabno	355	19	184	130	20
Ukupno 2.-31.	12973	854	7770	3769	355
Ukupno Grad Sisak	50160	2273	21139	21175	4902

\* Razlika do "ukupno" odnosi se na nepoznatu starost

\*\* Uključuje i osobe sa završenih 1 do 3, odnosno 4 do 7 razreda osnovne škole.

### *Poljoprivredno stanovništvo*

Prema udjelu poljoprivrednog u ukupnom stanovništvu u zemlji Grada Siska 1991. godine, koji je iznosio 4,8% (tablica 14) i koji pokazuje dosegnutu razinu gospodarstvene preobrazbe prostora, jasna je diferenciranost između Siska i ostalih naselja Grada. Naime, dok u naselju Sisak poljoprivredno stanovništvo čini svega 0,6% stanovništva u zemlji, u ostalih je 30 naselja taj udio iznosio čak 17,4%, što je bitno više i od državnog prosjeka za tu godinu (9,1%).

Tablica 14.  
 Poljoprivredno stanovništvo Grada Siska 1991. godine po naseljima

Naselja	Stanovništvo u zemlji	Poljoprivredno stanovništvo	% poljoprivrednog u stanov. u zemlji
1. Sisak	44489	263	0,59
2. Blinjski Kut	483	88	18,22
3. Budaševo	1608	70	4,35
4. Čigoč	120	98	81,67
5. Donje Komarevo	370	59	15,95
6. Gornje Komarevo	532	27	5,08
7. Greda	1037	140	13,50



Naselja	Stanovništvo u zemlji	Poljoprivredno stanovništvo	% poljoprivrednog u stanov. u zemlji
8. Gušće	574	267	46,52
9. Hrastelnica	974	43	4,41
10. Jazvenik	175	67	38,29
11. Klobučak	109	12	11,01
12. Kratečko	274	154	56,20
13. Letovanci	82	9	10,98
14. Lonja	182	119	65,38
15. Lukavec Posavski	217	122	56,22
16. Madžari	318	88	27,67
17. Mužilovčica	155	118	76,13
18. Novo Selo Palanječko	503	31	6,16
19. Odra Sisačka	898	13	1,45
20. Palanjek	315	76	24,13
21. Prelošćica	735	128	17,41
22. Sela	955	97	10,16
23. Stara Drenčina	212	42	19,81
24. Staro Pračno	823	28	3,40
25. Staro Selo	513	270	52,63
26. Stupno	523	21	4,02
27. Suvoj	54	44	81,48
28. Topolovac	1033	76	7,36
29. Veliko Svinjičko	357	229	64,15
30. Vurot	83	13	15,66
31. Žabno	437	6	1,37
Ukupno 2.-31.	14651	2555	17,44
Ukupno Grad Sisak	59140	2818	4,76

Tablica 14. (nastavak)

### *Narodnosna struktura stanovništva*

Prema posljednjem je popisu stanovništva 1991. godine u Gradu Sisku živjelo 61.413 stanovnika: Hrvata 40.188 ili 65,4%, Srba 12.108 ili 19,7%, Muslimana 2.370 ili 3,9%, Jugoslavena 3.192 ili 5,2% te ostalih (i nepoznato) 3.555 ili 5,8% (tablica 15).

Valja istaknuti da je ovakav narodnosni sastav Grada posljedica heterogenije etničke strukture u samom Sisku, dok ostala naselja Grada imaju homogeniji sastav stanov-

Tablica 15.  
Narodnosni sastav  
stanovništva Grada Siska  
1991. po naseljima

ništva prema narodnosnoj pripadnosti. Naime, u samom Sisku Hrvati su 1991. godine činili 58,6%, Srbi 23,7%, Muslimani 5,1%, Jugoslaveni 6,3%, a ostali 6,4%. U osta-

Naselja	Hrvati	%	Srbi	%	Muslim.	%	Jugosl.	%	Ostali	%
1. Sisak	26.839	58,6	10.829	23,7	2.322	5,1	2.884	6,3	2.918	6,4
2. Blinjski Kut	193	38,2	259	51,3	-	-	37	7,3	16	3,2
3. Budaševo	1.653	93,4	34	1,9	9	0,5	19	1,1	54	3,1
4. Čigoč	126	99,2	-	-	-	-	1	0,8	-	-
5. Donje Komarevo	353	92,9	5	1,3	2	0,5	12	3,2	8	2,1
6. Gornje Komarevo	461	84,0	26	4,7	4	0,7	33	6,0	25	4,6
7. Greda	1.037	93,2	34	3,1	7	0,6	6	0,5	29	2,6
8. Gušće	539	88,5	1	0,2	2	0,3	8	1,3	59	9,7
9. Hrastelnica	930	92,5	26	2,5	6	0,6	22	2,2	22	2,2
10. Jazvenik	117	66,1	-	-	-	-	1	0,6	59	33,3
11. Klobučak	19	15,8	69	57,6	-	-	12	10,0	20	16,7
12. Kratečko	266	94,3	-	-	-	-	1	0,4	15	5,3
13. Letovanci	75	91,5	-	-	1	1,2	1	1,2	5	6,1
14. Lonja	175	95,6	4	2,2	-	-	3	1,6	1	0,5
15. Lukavec Pos.	208	95,9	-	-	1	0,5	-	-	8	3,7
16. Madžari	189	56,9	91	27,4	1	0,3	34	10,2	17	5,1
17. Mužilovčica	159	95,2	-	-	-	-	3	1,8	5	3,0
18. Novo Selo Palanječko	488	83,4	59	10,1	2	0,3	4	0,7	32	5,5
19. Odra Sisačka	929	92,4	34	3,4	2	0,2	4	0,4	37	3,7
20. Palanjek	308	96,3	3	0,9	2	0,6	2	0,6	5	1,6
21. Prelošćica	763	96,0	3	0,4	-	-	-	-	29	3,7
22. Sela	955	93,7	12	1,2	-	-	6	0,6	46	4,5
23. Stara Drenčina	211	97,2	-	-	-	-	-	-	6	2,8
24. Staro Pračno	792	87,4	37	4,1	5	0,6	14	1,6	58	6,4
25. Staro Selo	9	1,7	499	96,0	-	-	10	1,9	2	0,4
26. Stupno	505	90,8	30	5,4	1	0,2	3	0,5	17	3,1
27. Suvoj	54	100	-	-	-	-	-	-	-	-
28. Topolovac	984	87,2	43	3,8	2	0,2	51	4,5	49	4,3
29. Veliko Svinjičko	348	97,5	-	-	-	-	3	0,8	6	1,7
30. Vurot	84	100	-	-	-	-	-	-	-	-
31. Žabno	419	92,1	10	2,2	1	0,2	18	4,0	7	1,5
Ukupno 2.-31.	13.349	85,5	1279	8,2	48	0,3	308	2,0	637	4,1
Ukupno Grad Sisak	40.188	65,4	12.108	19,7	2.370	3,9	3.192	5,2	3.555	5,8

lim je naseljima evidentiran mnogo veći udio Hrvata (85,5%) od udjela ostalih narodnosnih skupina (Srbi 8,2%, Muslimani 0,3%, Jugoslaveni 2,0%).

Od svih naselja Grada Siska Hrvati su većinu imali u 28 naselja (90,3%); od toga broja u dva su naselja bili jedino stanovništvo (Vurot i Suvoj). U ostalih se 26 naselja udio Hrvata kretao od 56,9% (Madžari) do 99,2% (Čigoč).

U tri su naselja Grada Siska (9,7%) 1991. godine većinu imali Srbi - u Blinjskom Kutu od 51,3% (Hrvati 38,2%), Klobučaku od 57,5% (Hrvati 15,8%) te u Starom Selu od 96% (Hrvati 1,7%).

Muslimani i Jugoslaveni su brojem i udjelom u ukupnom stanovništvu nešto više zastupljeni bili samo u Sisku.

Dok je hrvatsko stanovništvo 1991. godine bilo opisano u svim naseljima Grada Siska (najmanje u Starom Selu - 9 osoba, a najviše, dakako, u Sisku - 26.839 stanovnika), dotle Srba nije bilo u 10 naselja (32,3%), Muslimana u 14 naselja (45,2%), a Jugoslavena u 5 naselja Grada (16,1%).

Valja još istaknuti da je u naseljima s hrvatskom većinom živjelo čak 99,5% Hrvata, a u naseljima sa srpskom većinom tek 6,8% Srba Grada Siska.

### Dnevne migracije radne snage

Dostignuti stupanj dnevne mobilnosti radnika Grada Siska 1991. godine pokazuje izrazitu polarizaciju između naselja Sisak i ostalih 30 naselja. Dok je iz Siska tek 5,7% radnika odlazilo na posao u drugo naselje i svakodnevno se vraćalo kući, u ostalim naseljima taj udio iznosi čak 89% ukupnog broja radnika. Razumljivo je da najveće udjele dnevnih migranata imaju sisačka prigradska naselja, kako zbog velike koncentracije radnih mjesta u neposrednoj blizini tako i zbog nedostatka radnih mjesta u vlastitim naseljima, koja su u potpunosti funkcionalno usmjerena prema Sisku.

Naselja	Radnici - dnevni migranti	% uk. broja radnika
1. Sisak	1.041	5,7
2. Blinjski Kut	118	87,4
3. Budaševo	516	92,8
4. Čigoč	3	75,0
5. Donje Komarevo	100	93,5
6. Gornje Komarevo	168	89,8
7. Greda	262	90,3
8. Gušće	52	52,5

Tablica 16.  
 Radnici - dnevni migranti u naseljima Grada Siska 1991. godine

Tablica 16. (nastavak)

Naselja	Radnici - dnevni migranti	% uk. broja radnika
9. Hrastelnica	284	90,7
10. Jazvenik	32	88,9
11. Klobučak	27	93,1
12. Kratečko	9	31,0
13. Letovanci	19	86,4
14. Lonja	4	25,0
15. Lukavec Posavski	35	89,7
16. Madžari	93	89,4
17. Mužilovčica	6	40,0
18. Novo Selo Palanječko	148	90,8
19. Odra Sisačka	282	92,2
20. Palanjek	62	95,4
21. Preloščica	144	81,4
22. Sela	323	89,0
23. Stara Drenčina	42	87,5
24. Staro Pračno	305	95,6
25. Staro Selo	91	92,9
26. Stupno	157	91,8
27. Suvoj	2	100,0
28. Topolovac	315	89,7
29. Veliko Svinjičko	22	51,2
30. Vurot	22	95,7
31. Žabno	157	98,1
Ukupno 2.-31.	3.800	89,0
Ukupno Grad Sisak	4.841	21,6

Navedeno potvrđuje i podatak da je od ukupno 27.129 radnih mjesta u Gradu Sisku 1991. godine na naselje Sisak otpadalo čak 98,2% od toga broja. Na tim je radnim mjestima bilo zaposleno 39,6% dnevnih migranata, dok su ostali radnici radili u mjestu stanovanja (tablica 17). Zanimljivo je da samo jedno naselje bilježi više od 50 radnih mjesta (Sela), a da u tri naselja nije bilo otvoreno niti jedno radno mjesto (Letovanci, Palanjek i Suvoj).

Naselja	Zaposleni radnici	Stanuju u naselju	Dolaze u naselje
1. Sisak	26.641	16.831	9.810
2. Blinjski Kut	35	13	22
3. Budaševo	42	25	17
4. Čigoč	35	-	35
5. Donje Komarevo	3	1	2
6. Gornje Komarevo	20	13	7
7. Greda	30	19	11
8. Gušće	23	19	4
9. Hrastelnica	15	10	5
10. Jazvenik	3	2	1
11. Klobučak	2	2	-
12. Kratečko	16	15	1
13. Letovanci	-	-	-
14. Lonja	11	9	2
15. Lukavec Posavski	1	1	-
16. Madžari	10	10	-
17. Mužilovčica	1	1	-
18. Novo Selo Palanječko	14	7	7
19. Odra Sisačka	25	12	13
20. Palanjek	-	-	-
21. Prelošćica	37	27	10
22. Sela	56	32	24
23. Stara Drenčina	4	4	-
24. Staro Pračno	19	11	8
25. Staro Selo	4	4	-
26. Stupno	21	9	12
27. Suvoj	-	-	-
28. Topolovac	48	25	23
29. Veliko Svinjičko	5	4	1
30. Vurot	1	1	-
31. Žabno	7	3	4
Ukupno 2.-31.	488	279	209
Ukupno Grad Sisak	27.129	17.110	10.019

Nenad Pokos, Dražen Živić  
**Demografska obilježja Siska**

**Tablica 17.**

Ukupan broj zaposlenih radnika (radnih mjesta) po naseljima Grada Siska te broj radnika koji stanuju u njima i dolaze raditi u njih 1991. godine

## Procijenjeni broj stanovnika grada Siska 2001. godine

Nedostatak podataka o migracijskim kretanjima od 1991. do danas, znatno otežava procjenu broja stanovnika 2001. godine. Naime, osim nepoznatog broja stanovnika koji su sudjelovali u uobičajenim migracijama unutar Hrvatske, turbulentna zbivanja devedesetih godina donijela su još nekoliko nepoznanica. Tako se ne raspolaže brojem prognanika, većinom s bivšeg okupiranog područja Banovine, kao ni brojem izbjeglica iz Bosne i Hercegovine koji su ostali živjeti na području Grada odnosno ponajvećma u Sisku. Također je nepoznat broj iseljenih Srba, kojih je također najviše otišlo iz Siska ali i iz naselja koja su imala srpsku etničku većinu do početka velikosrpske agresije (Starog Sela, Klobučaka i Blinjskog Kuta). Treća velika nepoznanica odnosi se na iseljavanje stanovništva u inozemstvo, a koje je nakon 1991. intenzivirano u svim hrvatskim krajevima.

Stoga će se gruba procjena migracijske bilance naselja Sisak i ostalih trideset naselja zasnivati na sljedećim temeljima:

- za migracije uvjetovane zaposlenjem, udajom, školovanjem itd. pošlo se od činjenice da su devedesete godine donijele pad (odnosno u slučaju naselja Sisak gotovo izostanak) stambene izgradnje, smanjenje broja radnih mjesta te prestanak doseljavanja stanovništva iz bivših jugoslavenskih republika. Stoga je procijenjeno da će naselje Sisak u razdoblju 1991.-2001. imati tek trećinu pozitivne migracijske bilance iz razdoblja 1981.-1991. (95 stanovnika). Iz istih se razloga za okolna naselja ponovno predviđa negativna migracijska bilanca, ali za trećinu manja (-62 stanovnika);
- broj bivših prognanika i izbjeglica koji se nije vratio svojim kućama, već se za stalno naselio na području Grada (kod rodbine, u napuštenim srpskim kućama i stanovima itd.) procijenjen je na 200 stanovnika za naselje Sisak te na 90 stanovnika za ostala naselja;
- procjenjuje se da je iz naselja Sisak u Bosnu i Hercegovinu i Jugoslaviju iselilo oko 900 Srba, a iz ruralnih naselja oko 300;
- za iseljeno stanovništvo u inozemstvo procjenjuje se da će između 1991. i 2001. godine to učiniti oko 6 tisuća stanovnika s područja čitave Sisačko-moslavačke županije. Budući da se u recentnom razdoblju iseljava relativno mlađe i obrazovanije stanovništvo, udio Grada Siska povećan je sa 14% u ukupnom broju stanovništva Županije (1991. godine) na 20% u udjelu broja iseljenih, jer je navedeno stanovništvo u Gradu relativno zastupljenije

nego u ostalim dijelovima Županije. Od tako dobivenih 1.200 osoba procjenjuje se da se iz naselja Sisak iselilo oko 700, a iz ostalih naselja 500 stanovnika.

Migracijskoj bilanci dobivenoj na taj način za Grad Sisak u razdoblju 1991.–2001. godine pridodat je poznati prirodni prirast za razdoblje 1991.–1998. (te procijenjeni za 1999. i 2000. godinu), koji su zajedno s brojem stanovnika 1991. dali procijenjeni broj stanovnika 2001. godine.

Uz primjenu tih varijabli procijenjeno je da će 2001. godine Grad Sisak imati oko 58.300 stanovnika odnosno oko 3.127 (5,1%) stanovnika manje nego 1991. godine. Naselje Sisak istodobno bi smanjilo svoj broj stanovnika oko 3,4%, dok bi se broj stanovnika ostalih 30 naselja smanjio oko 9,9%.

Područje	Broj stanovnika 1991. godine	Prirodni prirast 1991.–(2000.)	Procjena migr. bilance 1991.–2001.	Procjena broja stan. 2001. (kol. 2+3+4)
Naselje Sisak	45.792	-270	-1.305	44.217
Ostalih 30 naselja	15.621	-780	-772	14.069
Ukupno Grad Sisak	61.413	-1.050	-2.077	58.286

**Tablica 18.**  
 Procjena broja stanovnika Grada Siska po područjima 2001. godine

## II. ANALIZA PO GRADSKIM DIJELOVIMA

### Uvod

Posljednjim popisom stanovništva 1991. godine na području naselja Sisak evidentirano je ukupno 45.792 stanovnika. Međutim, kako su se 1992. godine iz sastavnog dijela naselja Sisak izdvojila tri nova statistički samostalna naselja (Crnac, Novo Pračno i Novo Selo), u ovoj se analizi za stanovništvo promatranog područja uzima broj od 44.053 osobe. U demografskoj studiji Grada Siska stanovništvo navedenih triju naselja prikazano je zajedno s naseljem Sisak, kao i u objavljenim publikacijama posljednjeg popisa stanovništva, pa se stoga tada “baratalo” s 45.792 stanovnika. Za potrebe ovoga rada koristilo se pak internim podacima Državnog zavoda za statistiku, koji više ne uračunavaju u naselje Sisak naknadno izdvojena tri naselja pa se ovdje u prikazu svih obilježja radi o 44.053 stanovnika, koliko ih je i popisano na današnjem području Siska 1991. godine.

Naselje Sisak sastoji se od devet gradskih cjelina nekada zvanih “mjesni odbori”, a za koje će se ovdje upotrijebiti naziv “popisne cjeline”.

Između popisnih cjelina najviše je stanovnika 1991. godine živjelo u Viktorovcu – 11.396 ili 25,9% ukupnog stanovništva naselja Sisak. Slijede Zeleni brijeg s gotovo petinom ukupnog stanovništva (19,6%), Caprag (16,9%), “22. lipanj” (14,3%), Galdovo (11%), Galdovo Kaptolsko (4,7%), “Eugen Kvaternik” (4,2%) te na posljertku dvije popisne cjeline u kojima je živjelo manje od 1.000 stanovnika: Vrbina (2,1%) i “Ivan Buić” s tek 1,3% ukupnog stanovništva Siska (apsolutni broj stanovnika po cjelinama prikazan je u tablici 19).

U nedostatku popisnih podataka po popisnim cjelinama iz 1981. godine, može se tek prema podacima o broju izgrađenih stanova po pojedinim razdobljima pretpostaviti trend kretanja stanovništva po cjelinama, kao najvažnijeg demografskog obilježja. Prema tome, između 1981. i 1991. godine stagnaciju ili smanjenje broja stanovnika, zabilježile su popisne cjeline u užem središtu Siska (“22. lipanj”, Vrbina i Galdovo Kaptolsko), zatim “Eugen Kvaternik” te pogotovo “Ivan Buić”. S druge strane, ostale su cjeline imale najvjerojatnije porast broja stanovnika, što pogotovo vrijedi za Viktorovac gdje je između 1981. i 1991. godine izgrađeno više od polovice ukupno izgrađenih stanova u Sisku u istom razdoblju (a udio te popisne cjeline u ukupnom stanovništvu 1991. godine iznosio je 26%).

Tablica 19.  
 Broj stanovnika i udio u ukupnom stanovništvu naselja Sisak 1991. godine po popisnim cjelinama

Popisne cjeline	Broj stanovnika 1991.	Udio u uk. stan. (%)
Zeleni brijeg	8.656	19,6
Viktorovac	11.396	25,9
“22. lipanj”	6.301	14,3
Vrbina	921	2,1
Galdovo Kaptolsko	2.072	4,7
Galdovo	4.8254	11,0
“E. Kvaternik”	1.850	4,2
Caprag	7.440	16,9
“Ivan Buić”	592	1,3
<b>SISAK</b>	<b>44.053</b>	<b>100</b>

### Prirodno kretanje stanovništva naselja Sisak

Ovdje je analizirano prirodno kretanje cjelokupnog stanovništva naselja Sisak između 1981. i 1991. godine jer državna statistika ne evidentira vitalne događaje po popisnim cjelinama. Radi lakše usporedivosti, prirodno kretanje u promatranom razdoblju razdijeljeno je na dva razdoblja: prvo između 1981. i 1990. te drugo, između 1991. i 1998. godine.



*Prirodno kretanje stanovništva naselja Sisak  
1981.-1990. godine*

Nenad Pokos, Dražen Živić  
**Demografska obilježja Siska**

U promatranom je razdoblju prirodni prirast u ukupnom povećanju stanovništva naselja Sisak sudjelovao s čak 87,8%, dok je na pozitivnu migracijsku bilancu otpadalo tek 285 stanovnika ili 12,2% ukupnog međupopisnog porasta. Ukupni prirodni prirast iznosio je 2.053 stanovnika, odnosno toliko je bio veći broj živorođenih od umrlih (tablica 20).<sup>4</sup>

Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Na 1.000 st.
1981.	700	360	340	7,8
1982.	600	359	241	5,5
1983.	698	348	350	8,0
1984.	692	417	275	6,2
1985.	603	368	235	5,3
1986.	579	385	194	4,3
1987.	555	397	158	3,5
1988.	546	436	110	2,4
1989.	500	399	101	2,2
1990.	502	453	49	1,1
Ukupno	5.975	3.922	2.053	-

Tablica 20.

Prirodno kretanje stanovništva naselja Sisak 1981.–1990. godine

Između ranih i kasnih osamdesetih godina uočava se drastično smanjenje prirodnog prirasta tako da je već 1990. godine pozitivno prirodno kretanje stanovništva naselja Sisak bilo tek minimalno (49 stanovnika). Razlozi takvom smanjenju prirodnog prirasta proizlaze ponajprije zbog znatno bržeg smanjenja broja živorođenih iz godine u godinu no što je to bio slučaj s porastom broja umrlih. Posljedica konstantnog pada nataliteta jest smanjenje stope prirodnog prirasta sa 7,8‰ 1981. godine na svega 1,1‰ devet godina kasnije.

*Prirodno kretanje stanovništva naselja Sisak  
1991.-1998. godine*

Prirodno kretanje stanovništva promatranog područja u prvih osam godina tekućeg desetljeća znatno je različito od kretanja osamdesetih godina. Ukupan broj živorođenih u ovom razdoblju iznosi tek 60% nataliteta iz razdoblja 1981.-1990. (da je ostao na istoj razini iznosio bi 80%), dok udio umrlih iznosi već 93,8% mortaliteta iz prethodnog razdoblja.

**Tablica 21.**  
 Prirodno kretanje stanovništva  
 naseља Sisak 1991.–1998.  
 godine

Godina	Živorodeni	Umrli	Prirodni prirast	Na 1.000 st.
1991.	522	485	37	0,8
1992.	486	461	25	-
1993.	409	452	-43	-
1994.	429	462	-33	-
1995.	432	467	-35	-
1996.	459	454	5	-
1997.	472	452	20	-
1998.	374	444	-70	-
Ukupno	3.583	3.677	-94	-

\* Stope prirodnog prirasta za godine 1992.–1998., za čiju je procjenu uz broj rođenih i umrlih potreban i broj stanovnika za svaku godinu pojedinačno, nisu prikazane zbog velike mogućnosti pogreške.

Gledano po godinama očigledno je da se smanjenje prirodnog prirasta iz osamdesetih nastavilo i prve dvije godine u najnovijem razdoblju (ali još uvijek je prirodni prirast bio pozitivan), da bi se već 1993. godine javila negativna prirodna promjena koja se nastavlja i 1994. i 1995. godine (tablica 21). Razumljivo je da glavni razlog prirodnom padu stanovništva treba tražiti u negativnim posljedicama Domovinskog rata, što se najbolje očituje u drastičnom smanjenju nataliteta navedene tri godine. Nakon toga, 1996. i 1997. godine, broj živorođenih se malo povećao, što je rezultiralo ponovnom pozitivnom prirodnom promjenom, odnosno zabilježena je blaga poslijeratna kompenzacija stanovništva, ali još uvijek u uvjetima većeg mortaliteta nego osamdesetih godina. Godine 1998. ponovno dolazi do pada nataliteta, i to na taj način da je tada zabilježen najmanji broj živorođenih od svih godina, što je ujedno rezultiralo i znatno većim prirodnim padom stanovništva nego u tri godine iz prve polovice osamdesetih (-70 stanovnika).<sup>5</sup>

## Struktura stanovništva

Za demografska je istraživanja od primarnog značenja međuzavisnost promjena u komponentama prirodnog i mehaničkog kretanja stanovništva i promjena u njegovim strukturama.

Ovdje su analizirane strukture stanovništva prema spolu i dobi te neke ekonomsko-socijalne strukture koje su najznačajnije za gospodarski razvoj i razvoj stanovništva nekog područja.

### Struktura stanovništva po spolu

Struktura stanovništva prema spolu pokazuje brojčani odnos muškog i ženskog stanovništva u ukupnom stanovništvu. Premda se uglavnom prikazuje zajednički sa strukturom stanovništva prema dobi ovdje je zbog preglednosti opisana svaka struktura zasebno.

Popisne cjeline	Muškarci		Žene		Koeficijent rel. feminiteta
	aps.	rel.	aps.	rel.	
Zeleni brijeg	4.179	48,3	4.477	51,7	107,1
Viktorovac	5.492	48,2	5.904	51,8	107,5
“22. lipanj”	2.915	46,3	3.386	53,7	116,2
Vrbina	451	49,0	470	51,0	104,2
Galdovo Kapt.	984	47,5	1.088	52,5	110,6
Galdovo	2.339	48,5	2.486	51,5	106,3
“E. Kvaternik”	913	49,4	937	50,6	102,6
Caprag	3.851	51,8	3.589	48,2	93,2
“Ivan Buić”	274	46,3	318	53,7	116,1
SISAK	21.398	48,6	22.655	51,4	105,9

Nenad Pokos, Dražen Živić  
Demografska obilježja Siska

Tablica 22.  
Spolna struktura stanovništva naselja Sisak 1991. godine po popisnim cjelinama

U ukupnom je stanovništvu promatranog područja, prema posljednjem popisu stanovništva 1991. godine, žensko stanovništvo bilo nešto brojnije (51,4%) od muškog (48,6%), tako da je koeficijent feminiteta iznosio 105,9. Promatrajući spolnu strukturu po pojedinim popisnim cjelinama (tablica 22), uočava se da je prevlast žena zabilježena u osam od devet cjelina (najviše u “22. lipnju” i “Ivanu Buiću”, gdje je živjelo 3,7% više žena nego muškaraca, a najmanja u “Eugenu Kvaterniku”, gdje je Kf bio 102,6).

Brojnije muško stanovništvo imao je jedino Caprag (Kf = 93,2), što je ponajviše posljedica selektivnog doseljavanja u kojem su više sudjelovali muškarci zbog potreba za radnom snagom u susjednoj Željezari i rafineriji.

Popisne cjeline	0-14		15-49		50 i više	
	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
Zeleni brijeg	1.647	19,0	4.550	52,6	2.273	26,3
Viktorovac	2.363	20,7	6.054	53,1	2.876	25,2
“22. lipanj”	1.046	16,6	3.111	49,4	2.040	32,4
Vrbina	139	15,1	452	49,1	319	34,6
Galdovo Kapt.	385	18,6	1.073	51,8	584	28,2
Galdovo	871	18,1	2.364	49,0	1.493	30,9

Tablica 23.  
Ženski kontingenti stanovništva naselja Sisak 1991. godine po popisnim cjelinama

Tablica 23. (nastavak)

Popisne cjeline	0–14		15–49		50 i više	
	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
“E. Kvaternik”	363	19,6	910	49,2	567	30,6
Caprag	1.307	17,6	4.073	54,7	1.972	26,5
“Ivan Buić”	114	19,3	336	56,8	137	23,1
SISAK	8.235	18,7	22.923	52,0	12.261	27,8

Za ocjenu spolne strukture naselja Sisak, poglavito za njegov budući demografski razvoj, značajan je pokazatelj odnos ženskih kontingenata stanovništva, jer je on znakovit pokazatelj stanja i, još više, potencijala biodinamičke aktivnosti i snage same populacije. Iz tablice 23 proizlazi da je u svim cjelinama bio znatno veći broj žena u postfertilnoj (50 godina i više) u odnosu na njihov broj u predfertilnoj dobi života (0 do 14 godina). To znači da će se potencijalno smanjiti ženski kontingent u fertilnoj dobi života (15 do 49 godina), u najpovoljnijoj dobi za rađanje. Relativno visok udio žena u postfertilnoj dobi (27,8%) ukazuje da sve veći dio ženskog stanovništva naselja Sisak više ne sudjeluje u biodinamičkim procesima.

Najnepovoljnije dobne značajke ženskog stanovništva imaju popisne cjeline “22. lipanj” i Vrbina s najmanjim udjelima žena u predfertilnoj dobi odnosno najvećima u postfertilnoj dobi. Nasuprot njima, u Viktorovcu i “Ivanu Buiću” najizjednačeniji je udio najmlađeg i najstarijeg ženskog stanovništva.

### *Struktura stanovništva po dobi*

Dobna je struktura stanovništva jedna od temeljnih demografskih struktura kako za proces razvoja stanovništva tako i po svojim društveno-gospodarskim implikacijama. Kao i kod analize te strukture za Grad Sisak, i ovdje će se vitalnost i biodinamiku populacije prikazati raščlambom dobne strukture po velikim dobnim skupinama – mlada (od 0 do 19 godina), zrela (od 20 do 59 godina), stara (60 godina i više). Prema oba temeljna pokazatelja razine starenja, ukupno stanovništvo promatranog područja bilo je 1991. godine staro stanovništvo. Indeks starenja<sup>6</sup> naselja Sisak tada je iznosio 53, dok je koeficijent starosti odnosno udio staračkog kontingenta u ukupnom stanovništvu bio veći od 12%, odnosno iznosio je 13,5% (tablica 24). Općenito se smatra da stanovništvo nekog područja počinje starjeti kada koeficijent starosti odnosno udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu dostigne 12%.

Popisne cjeline	0-19		20-59		60 i više		Indeks starenja
	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.	
Zeleni brijeg	2.235	25,8	5.090	58,8	1.145	13,2	51,2
Viktorovac	3.159	27,7	6.738	59,1	1.396	12,2	44,2
“22. lipanj”	1.441	22,9	3.598	57,1	1.158	18,4	80,4
Vrbina	198	21,5	526	57,1	186	20,2	93,9
Galdovo Kapt.	525	25,3	1.185	57,2	332	16,0	63,2
Galdovo	1.172	24,3	2.822	58,5	734	15,2	62,6
“E. Kvaternik”	452	24,4	1.113	60,2	275	14,9	60,8
Caprag	1.872	25,2	4.811	64,7	669	9,0	35,7
“Ivan Buić”	160	27,0	380	64,2	47	7,9	29,4
SISAK	11.214	25,5	26.263	59,6	5.942	13,5	53,0

**Tablica 24.**  
Dobna struktura stanovništva  
naselja Sisak 1991. godine po  
popisnim cjelinama

Promatrajući po cjelinama, u proces starenja 1991. godine nije ušlo jedino još stanovništvo Capraga i “Ivana Buića”, što je posljedica imigracije mlađeg, radno i reprodukcijski sposobnog stanovništva, kako iz okolnih naselja tako i iz šireg prostora. Naime, u te su dvije cjeline bili najviši udjeli doseljenog stanovništva (tablica 31), a jedna od najčvršćih generalizacija u pogledu selektivnosti migracije jest ta da među migrantima redovito preteže stanovništvo u dobi između 20 i 40 godina. Najstarije stanovništvo, odnosno najnepovoljniju dobnu strukturu imale su dvije cjeline u užem središtu Siska, tj. “22. lipanj” i Vrbina, iz kojih se zbog boljih uvjeta stanovanja mlađe stanovništvo dijelom preseljavalo u nova stambena naselja.

Stanovništvo se može prikazati i po ustanovljenim tipovima dobnog sastava koji se međusobno razlikuju polazeći od veličine udjela pripadnika po pojedinim dobnim skupinama. Primjenom tipizacije sedam dobnih skupina<sup>7</sup> cjelokupno promatrano stanovništvo imalo je 1991. godine tip *na pragu starosti*, koji je imalo i pet cjelina (Caprag, “Ivan Buić”, “Eugen Kvaternik”, Zeleni brijeg i Viktorovac). Tip dobnog sastava *starost* imali su “22. lipanj”, Galdovo i Galdovo Kaptolsko, dok je Vrbina jedina imala tip *duboka starost*.

#### *Struktura stanovništva po naobrazbi*

Struktura stanovništva (starijeg od 15 godina života) naselja Sisak po naobrazbi (obrazovna struktura) 1991. godine prikazana je u tablici 25. Iz podataka proizlazi da u obrazovnoj strukturi prevladavaju osobe sa završenom srednjom školom (48,2%). Između četiri i sedam razreda osnovne škole završilo je 34,1% ukupnog stanovništva, viso-

ko ili više obrazovanje imalo je 12,8% stanovnika, dok je bez školske spreme (uključujući i nepismene) bilo 3,5% stanovnika naselja Sisak.

Međutim, po ovom obilježju uočljiva je znatna razlika između pojedinih popisnih cjelina. Prema udjelu određenih kategorija obrazovne strukture najveća je razlika u višem i visokom obrazovanju. Tako npr. u Vrbini završenu višu ili visoku školu ima čak više od petine promatranog stanovništva (21,6%), u "22. lipnju" 19,3% a u Viktorovcu 18,5% svih žitelja starijih od 15 godina. Istodobno je u Galdovu udio najobrazovanijeg stanovništva iznosio 4,4%, a u "Ivanu Buiću" tek 2,6% ukupnog stanovništva. Nasuprot tome, u prvospomenute tri cjeline udio stanovnika bez školske spreme kretao se između 1,3% (Vrbina) i 2,5% ("22. lipanj"), dok u "Ivanu Buiću" čak 12,7% stanovništva iznad 15 godina nije imalo nikakvu školsku sprema.

Tablica 25.  
 Školska naobrazba stanovništva  
 naselja Sisak starog 15 i više  
 godina 1991. godine po  
 popisnim cjelinama

Popisne cjeline	Bez škole aps. rel.	1-3 razr. OŠ aps. rel.	4-7 razr. OŠ aps. rel.	Osnovna škola aps. rel.	Srednja škola aps. rel.	Viša škola aps. rel.	Visoka škola aps. rel.
Zeleni brijeg	319 4,7	146 2,1	974 14,3	1.511 22,1	3.318 48,6	327 4,8	296 4,3
Viktorovac	189 2,1	104 1,2	787 8,8	1.743 19,5	4.485 50,2	680 7,6	977 10,9
"22. lipanj"	130 2,5	80 1,6	516 10,0	980 19,0	2.487 48,3	372 7,2	623 12,1
Vrbina	10 1,3	5 0,6	69 8,9	152 19,7	374 48,5	61 7,9	106 13,7
Galdovo Kapt.	58 3,5	46 2,8	299 18,0	407 24,6	758 45,7	49 3,0	38 2,3
Galdovo	176 4,6	149 3,9	764 19,8	957 24,8	1.665 43,2	84 2,2	86 2,2
"E. Kvaternik"	66 4,5	29 2,0	220 14,9	310 21,0	749 50,7	53 3,6	50 3,4
Caprag	225 3,7	81 1,3	700 11,6	1.414 23,4	2.950 48,8	346 5,7	348 5,8
"Ivan Buić"	60 12,7	13 2,7	79 16,7	138 29,3	176 37,2	6 1,3	6 1,3
SISAK	1.233 3,5	653 1,9	4.408 12,5	7.612 21,6	16.962 48,2	1.978 5,6	2.530 7,2

### Struktura stanovništva po aktivnosti

Nenad Pokos, Dražen Živić  
Demografska obilježja Siska

Aktivnim stanovništvom određen je ukupni radni potencijal određenog područja. Njegovo je formiranje pod istodobnim utjecajem demografskih i društvenoekonomskih činitelja. Od demografskih činitelja najveće značenje ima dobna struktura. Naime, relativno visok udio stanovništva u radnoj dobi povoljan je sa stajališta formiranja aktivnog stanovništva, i obratno. Treba napomenuti da je prilikom popisa stanovništva 1991. godine iskazano samo aktivno stanovništvo u "zemlji", a ne i u inozemstvu.

Od ukupno 20.537 aktivnih stanovnika promatranog područja u zemlji 1991. godine njih 18.262 (88,9%) obavljalo je zanimanje, dok je ostalih 11,1% prekinulo zanimanje zbog kazne, vojske i sl. (902 stanovnika) ili tražilo prvo zaposlenje (1373 stanovnika). Udjeli aktivnog stanovništva koje je obavljalo zanimanje, po popisnim cjelinama nisu pokazivali znatnije razlike i kretali su se između 85,6% ("Ivan Buić") do 90,6% (Viktorovac).

Popisne cjeline	Uk. stan. u zemlji	Aktivno stanovništvo		St. s osobnim prihodima		Udržavano stan.	
		aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
Zeleni brijeg	8.350	3.958	47,4	1.373	16,4	3.019	36,2
Viktorovac	11.175	5.511	49,3	1.685	15,1	3.979	35,6
"22. lipanj"	6.149	2.822	45,9	1.368	22,2	1.959	31,9
Vrbina	886	418	47,2	201	22,7	267	30,1
Galdovo Kapt.	1.998	907	45,4	382	19,1	709	35,5
Galdovo	4.487	1.978	44,1	750	16,7	1.759	39,2
"E. Kvaternik"	1.777	815	45,9	312	17,6	650	36,6
Caprag	7.388	3.850	52,1	1.014	13,7	2.524	34,2
"Ivan Buić"	581	278	47,8	74	12,7	229	39,4
SISAK	42.791	20.537	48,0	7.159	16,7	15.095	35,3

Tablica 26.  
Aktivno stanovništvo naselja Sisak 1991. godine po popisnim cjelinama

Struktura aktivnog stanovništva naselja Sisak 1991. godine dana je u tablici 26. Između 42.791 stanovnika u zemlji 1991. godine aktivno je stanovništvo činilo 48%, održavano 35,3%, a osobe s osobnim prihodima 16,7%.<sup>8</sup> Najmanji je udio aktivnog stanovništva imalo Galdovo (44,1%), a najveći Caprag (52,1%), gdje je jedino udio ekonomski aktivnog bio veći od udjela ekonomski neaktivnog stanovništva. Više od petine stanovništva s osobnim prihodima imali su Vrbina i "22. lipanj", koji su imali i najstarije stanovništvo, pa time i relativno najviše umirovljenika. Stoga je razumljivo i da je zbog najmlađe dobne strukture

“Ivan Buić” imao najveći udio uzdržavanog stanovništva (39,4%), koji je bio relativno visok i kod Galdova (39,2%), najvjerojatnije zbog stanovništva koje se donedavno bavilo poljoprivredom, a 1991. godine više nije imalo nikakvih izvora prihoda.

### *Struktura stanovništva po djelatnosti*

Struktura stanovništva prema ekonomskoj djelatnosti razrađuje se dalje prema djelatnostima i zanimanju, pa na taj način postaje reprezentativan pokazatelj razine ekonomskog i društvenog razvitka. Pod ekonomskom strukturom aktivnog stanovništva (radne snage) razumijeva se prije svega razdioba radne snage po djelatnostima iz kojih izvlači sredstva za život. Struktura stanovništva po djelatnostima općenito je izraz dostignutog stupnja razvijenosti i značajki strukture djelatnosti.

Iz podataka u tablici 27 očito je da, u cjelini gledajući, poljoprivreda, odnosno primarne djelatnosti nemaju gotovo nikakvo značenje u gospodarstvu promatranog područja. Naime, u poljoprivredi je 1991. godine bilo zaposleno tek 1,6% aktivnog stanovništva, dok se po cjelinama izdvajalo tek Galdovo s udjelom od 3,7% aktivnih u primarnim djelatnostima.

Tablica 27.  
 Aktivno stanovništvo naselja  
 Sisak prema sektorima  
 djelatnosti 1991. godine po  
 popisnim cjelinama

Popisne cjeline	Ukupno zaposl.	Primarni		Sekundarni		Tercijarni		Kvartarni	
		aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
Zeleni brijeg	3.492	74	2,1	1.458	41,8	1.184	33,9	685	19,6
Viktorovac	4.991	62	1,2	2.449	49,1	1.226	24,6	1.175	23,5
“22. lipanj”	2.522	43	1,7	961	38,1	746	29,6	703	27,9
Vrbina	365	6	1,6	124	34,0	113	31,0	112	30,7
Galdovo Kapt.	770	10	1,3	374	48,6	246	31,9	123	16,0
Galdovo	1.710	64	3,7	837	48,9	536	31,3	222	13,0
“E. Kvaternik”	719	6	0,8	416	57,9	156	21,7	135	18,8
Caprag	3.455	26	0,8	2.098	60,7	826	23,9	453	13,1
“Ivan Buić”	238	2	0,8	158	66,4	57	23,9	17	7,1
<b>SISAK</b>	<b>18.262</b>	<b>293</b>	<b>1,6</b>	<b>8.875</b>	<b>48,6</b>	<b>5.090</b>	<b>27,9</b>	<b>3.625</b>	<b>19,8</b>

U sekundarnim je djelatnostima zanimanje obavljala gotovo polovica aktivnog stanovništva (48,6%), s time da je u cjelinama u neposrednoj blizini željezare i rafinerije (Caprag i “Ivan Buić”) taj udio iznosio i više od 60%. Najmanje je pak industrijskih radnika evidentirano u središnjim gradskim cjelinama (“22. lipanj”) i Vrbina) u kojima je najveća koncentracija tercijarnih i kvartarnih djelatnosti



te gdje je živjelo u prosjeku najstarije i najobrazovanije stanovništvo. Stoga je upravo u te dvije cjeline bio uvjerljivo najveći udio zaposlenih u kvartarnim djelatnostima, dok su relativno najmanje aktivnog stanovništva u tim djelatnostima imali "Ivan Buić", Galdovo i Caprag.

### *Kvalifikacijska struktura radnog kontingenta stanovništva*

U vrijeme popisa stanovništva 1991. godine trećina sisačkih radnika imala je srednju stručnu spremu. Slijedi skupina kvalificiranih radnika s 22,3%, dok je udio radnika sa završenom višom ili visokom školom iznosio 19,6% (tablica 28). Uočljiv je i znatan udio niskokvalificiranih radnika i radnika s nižom stručnom spremom – ukupno 11,7% cjelokupnog kontingenta radnika. Promatrajući po cjelinama, najveće udjele radnika bez ikakvog stupnja obrazovanja ili s nezavršenom osnovnom školom imali su "Ivan Buić", Galdovo i Galdovo Kaptolsko. Navedene cjeline imale su istodobno i relativno najmanje najobrazovanijih radnika. Tako je npr. u "Ivanu Buiću" od ukupno 236 radnika završenu višu ili visoku školu imalo tek njih šest. Najpovoljniji kvalifikacijski sastav imale su tri središnje popisne cjeline: Urbina, "22. lipanj" i Viktorovac.

Najujednačenija kvalifikacijska struktura radnika zabilježena je pak u Capragu, gdje je živio gotovo podjednak broj niskokvalificiranih i polukvalificiranih radnika kao i onih sa završenom višom i visokom školom. Ovakva struktura radnika objašnjava se blizinom željezare (u kojoj je radila većina capraških radnika), a koja je uz brojne radnike zapošljavala i širok kvalifikacijski raspon radnika.

**Tablica 28.**  
 Kvalifikacijski sastav radnog kontingenta stanovništva naselja Sisak 1991. godine po popisnim cjelinama

Popisne cjeline	NKV aps. rel.	PKV aps. rel.	KV aps. rel.	VKV aps. rel.	NSS aps. rel.	SSS aps. rel.	VŠS aps. rel.	VSS aps. rel.	Mr. aps. rel.	Dr. aps. rel.
Zeleni brijeg	385 11,6	190 5,7	767 23,0	232 7,0	126 3,8	1.141 34,3	248 7,5	232 7,0	6 0,2	1 0,0
Viktorovac	295 6,1	212 4,4	856 17,7	279 5,8	115 2,4	1.781 36,9	494 10,2	748 15,5	39 0,8	10 0,2
"22. lipanj"	163 6,7	85 3,5	362 14,9	125 5,2	88 3,6	900 37,1	242 10,0	428 17,6	24 1,0	9 0,4
Urbina	15 4,4	11 3,3	51 15,3	29 8,7	8 2,4	105 31,4	35 10,5	75 22,5	5 1,5	0 0,0
Galdovo Kapt.	73 10,1	52 7,2	196 27,0	53 7,3	47 6,5	235 32,4	35 4,8	32 4,4	2 0,3	0 0,0
Galdovo	211 13,1	153 9,5	476 29,6	103 6,4	49 3,0	488 30,3	62 3,9	63 3,9	4 0,2	0 0,0

Tablica 28. (nastavak)

Popisne cjeline	NKV	PKV	KV	VKV	NSS	SSS	VŠS	VSS	Mr.	Dr.
	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.	aps. rel.
"E. Kvaternik"	71	53	225	39	20	220	39	34	3	0
	10,1	7,5	32,0	5,5	2,8	31,3	5,5	4,8	0,4	0,0
Caprag	273	376	917	191	63	1.009	279	274	23	4
	8,0	11,0	26,9	5,6	1,8	29,6	8,2	8,0	0,7	0,1
"Ivan Buić"	38	52	83	8	7	42	2	4	0	0
	16,1	22,0	35,2	3,4	3,0	17,8	0,8	1,7	0,0	0,0
SISAK	1.524	1.184	3.933	1.059	523	5.921	1.436	1.890	106	24
	8,7	6,7	22,3	6,0	3,0	33,6	8,2	10,7	0,6	0,1

### Nacionalni sastav stanovništva

Od ukupno 44.053 popisanih stanovnika 1991. godine u naselju Sisak – Hrvata je bilo 25.958 ili 58,9%, Srba 10.291 ili 23,4%, Muslimana 2.252 ili 5,1% te ostalih (i nepoznato) 5.552 ili 12,6% (tablica 29). Među potonjima najbrojnija je bila skupina stanovnika koji su se izjasnili kao "Jugoslaveni" – 2.721 ili 6,2% ukupnog stanovništva promatranog područja.

Tablica 29.  
Nacionalni sastav stanovništva  
naselja Sisak 1991. godine po  
popisnim cjelinama

Popisne cjeline	Ukupno st. 1991.	Hrvati		Srbi		Muslimani		Ostali i nepoz.	
		aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
Zeleni brijeg	8.656	5.278	61,0	1.996	23,1	394	4,6	988	11,4
Viktorovac	11.396	6.631	58,2	2.852	25,0	365	3,2	1.548	13,6
"22. lipanj"	6.301	3.942	62,6	1.251	19,9	127	2,0	981	15,6
Vrbina	921	746	81,0	86	9,3	4	0,4	85	9,2
Galdovo Kapt.	2.072	1.203	58,1	580	28,0	61	2,9	228	11,0
Galdovo	4.825	4.181	86,7	287	5,9	33	0,7	324	6,7
"E. Kvaternik"	1.850	982	53,1	466	25,2	165	8,9	237	12,8
Caprag	7.440	2.882	38,7	2.521	33,9	962	12,9	1.075	14,4
"Ivan Buić"	592	113	19,1	252	42,6	141	23,8	86	14,5
SISAK	44.053	25.958	58,9	10.291	23,4	2.252	5,1	5.552	12,6

Valja istaknuti da je ovakav relativno heterogen narodnosni sastav promatranog područja posljedica imigracije nehrvatskog stanovništva iz bliže i dalje okolice, ali i iz ostalih područja bivše Jugoslavije. Primjerice, 1910. godine Hrvati su činili 77,8% ukupnog stanovništva naselja Sisak, a Srbi tek 4,9%. Stoga je i razumljivije da je najhomogenija etnička struktura u Vrbini, gdje je najstariji stambeni fond

od svih popisnih cjelina, te u Galdovu – donedavno ruralnom rubu naselja Sisak, gdje nije bilo “društvene” stambene izgradnje, već isključivo individualne. Jedino u te dvije cjeline Hrvati su činili više od 80% ukupnog stanovništva, dok su natpolovičnom većinom bili zastupljeni još i u “22. lipnju”, Zelenom brijegu, Viktorovcu, Galdovu Kaptolskom i “Eugenu Kvaterniku”. Još uvijek najbrojniji, ali s relativnom većinom, Hrvati su bili i u Capragu, dok su jedino u “Ivan Buiću” bili malobrojniji i od Srba i od Muslimana.<sup>9</sup> Dok su Srbi, uz te dvije cjeline, više od petine ukupnog stanovništva činili još u pet popisnih cjelina, Muslimani su izrazitije koncentrirani upravo u te dvije najjužnije “industrijske” cjeline u kojima je živjelo 49% svih sisačkih Muslimana. Ovdje vrijedi pravilo da udio Muslimana u lokalnom stanovništvu opada ovisno o udaljenosti popisne cjeline od gradskog središta.

#### *Stanovništvo u inozemstvu*

Prema podacima popisa stanovništva 1991. godine ukupno su 1.302 osobe ili 3% ukupnog broja stanovnika naselja Sisak radile ili boravile kao članovi njihovih obitelji izvan granica tada postojeće države (tablica 30).

Popisne cjeline	Stanovnika u inozemstvu	% ukupnog stanovništva	Od toga kod stranog poslodavca	% st. u inozemstvu
Zeleni brijeg	315	3,6	204	64,8
Viktorovac	233	2,0	138	59,2
“22. lipanj”	161	2,6	98	60,9
Vrbina	39	4,2	22	56,4
Galdovo Kapt.	75	3,6	45	60,0
Galdovo	340	7,0	222	65,3
“E. Kvaternik”	74	4,0	52	70,3
Caprag	54	0,7	39	72,2
“Ivan Buić”	11	1,9	8	72,7
SISAK	1.302	3,0	828	63,6

**Tablica 30.**

Stanovništvo naselja Sisak u inozemstvu 1991. godine po popisnim cjelinama

Slično kao i kod nacionalnog sastava i ovdje se uočavaju dva suprotna pola. Na jednom je Galdovo s uvjerljivo najvećim udjelom “inozemaca” (7%). To je ujedno cjelina gdje su Hrvati bili najzastupljeniji te gdje se prestrukturiranje iz primarnih u druge djelatnosti najsporije odvijalo. Na drugom mjestu po udjelu stanovnika u inozemstvu je Vrbina (4,2% ukupnog stanovništva), koja je također imala relativno visok udio Hrvata te najviši udio autohtonog sta-

novništva (tablica 31). S druge strane, relativno najmanje udjele stanovnika u inozemstvu imali su Caprag (0,7%) i "Ivan Buić" (1,9%), koji su ujedno imali najheterogeniju narodnosnu strukturu, odnosno najviše udjele doseljenog stanovništva. Može se zaključiti da je doseljeno stanovništvo lakše dolazilo do zaposlenja u samom Sisku, dok je starosjedilačko stanovništvo bilo prisiljeno u većoj mjeri emigrirati u inozemstvo.

### *Doseljeno stanovništvo*

Pod doseljenim stanovništvom 1991. godine podrazumijevale su se osobe koje od rođenja nisu živjele u mjestu stanovanja već su se doselile iz nekog drugog mjesta tadašnje iste općine, iz drugih općina ili iz inozemstva. Prema teorijskim postavkama udio doseljenog stanovništva u ukupnom stanovništvu nekog područja u pozitivnoj je korelaciji s razinom njegova društveno-gospodarskog razvitka. Činjenica je da u patrijarhalnim, agrarnim društvima autohtono stanovništvo čini veliku većinu, a da se industrijalizacijom i urbanizacijom njihov udio smanjuje u korist migrantskog stanovništva.

Popisom 1991. godine u ukupnom stanovništvu naselja Sisak evidentirano je 45,1% autohtonog stanovništva te 54,9% doseljenog stanovništva (tablica 31). Udio doseljenog stanovništva na promatranom području znatno je viši od hrvatskog prosjeka koji je tada iznosio 42,9%. To je i razumljivo budući da je Sisak pripadao skupini većih urbanih središta s razvijenom industrijom, koja je zbog potreba za radnom snagom privlačila znatno stanovništvo iz ostalih krajeva.

Od ukupno 24.204 doseljenih stanovnika najviše ih se doselilo iz drugih hrvatskih općina - 13.182, iz bivše općine Sisak doselilo se 4.279 stanovnika, dok je iz današnjeg inozemstva naselje Sisak kao svoje mjesto stalnog stanovanja izabralo 6.550 stanovnika - od toga ih je broja 98,2% bilo iz drugih republika bivše SFRJ.

Već je navedeno da je najmanje doseljenog stanovništva zabilježeno u Vrbini (jedina s više od 50% autohtonog stanovništva), dok po broju doseljenih prednjače Caprag i "Ivan Buić". Međutim, najveće udjele doseljenika iz bliže okolice (bivša općina Sisak) imali su Galdovo Kaptolsko, Galdovo i Zeleni brijeg. Donekle je zamjetna razlika u udjelima doseljenih iz drugih hrvatskih općina, među kojima prednjače "22. lipanj", Galdovo i Vrbina. Po relativnim udjelima doseljenih iz inozemstva iskaču "Ivan Buić", gdje je tri četvrtine svih doseljenih kao ishodište imalo bivše jugoslavenske republike (ponajprije BiH), te Caprag, u koje-

mu je 42% od ukupnog broja doseljenika ranije živjelo u susjednim državama. Dakako da je zbog prije spomenutih razloga relativno najmanje doseljenih iz inozemstva zabilježeno u Galdovu i Vrbini.

**Tablica 31.**  
Dosljeno stanovništvo naselja Sisak po mjestu doseljenja 1991. godine po popisnim cjelinama

Popisne cjeline	Ukupno doseljeno stanovništvo		Dosljeno iz drugog mjesta iste općine		Dosljeno iz neke druge hrvatske općine		Dosljeno iz inozemstva		Od toga iz druge republike bivše SFRJ	
	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.	aps.	rel.
Zeleni brijeg	4.760	55,0	1.062	22,3	2.516	52,9	1.129	23,7	1.111	23,3
Viktorovac	5.969	52,4	1.077	18,0	3.452	57,8	1.418	23,8	1.390	23,3
“22. lipanj”	3.540	56,2	556	15,7	2.131	60,2	826	23,3	806	22,8
Vrbina	416	45,2	91	21,9	247	59,4	77	18,5	75	18,0
Galdovo Kapt.	1.123	54,2	294	26,2	598	53,3	224	19,9	218	19,4
Galdovo	2.507	52,0	649	25,9	1.498	59,8	336	13,4	323	12,9
“E. Kvaternik”	940	50,8	77	8,2	539	57,3	321	34,1	314	33,4
Caprag	4.595	61,8	462	10,1	2.127	46,3	1.951	42,5	1.931	42,0
“Ivan Buić”	354	59,8	11	3,1	74	20,9	268	75,7	267	75,4
<b>SISAK</b>	<b>24.204</b>	<b>54,9</b>	<b>4.279</b>	<b>17,7</b>	<b>13.182</b>	<b>54,5</b>	<b>6.550</b>	<b>27,1</b>	<b>6.435</b>	<b>26,6</b>

### III. ZAKLJUČNI UVIDI

#### I.

Analiza demografskih obilježja 31 naselja Grada Siska pokazuje znatno povoljnije stanje u naselju Sisak nego u ostalih 30 naselja. Dok je naselje Sisak kroz čitavo 20. stoljeće imalo konstantan porast broja stanovnika, okolno je područje počelo smanjivati broj stanovnika već 1961. godine. Takvo kretanje stanovništva uvjetovano je diferenciranim prirodnim kretanjem kao i različitim migracijskim smjerovima stanovništva između dviju promatranih cjelina. Dok je npr. u razdoblju 1981.-1991. godine prirodni prirast u naselju Sisak iznosio 2.053 stanovnika, u ostalom je području istodobno zabilježena negativna prirodna promjena od 600 stanovnika. U istom je razdoblju migracijska bilanca stanovništva u sjedištu Grada bila pozitivna za 285 stanovnika, a u ostalom području negativna za 94 stanovnika.

#### 2.

Analizirane strukture stanovništva Grada Siska također pokazuju znatne razlike između dvaju promatranih područja. Tako je npr. 1991. godine već trećina ruralnih naselja ima-

la neuravnoteženu spolnu strukturu, sa znatno većim udjelima ženskog stanovništva, a što će nepovoljno djelovati na sklapanje brakova, što dugoročno negativno djeluje na prirodnu dinamiku stanovništva. Izrazita razlika između naselja Sisak i ostalih naselja iskazana je i u dobnoj strukturi. Naime, Sisak sa svojim stanovništvom, koje je već ionako ušlo u proces starenja, ima u odnosu na ostala naselja bitno mlađu i povoljniju dobnu strukturu. Posljedica je to imigracije mlađeg, radno i reprodukcijски sposobnog stanovništva. U ostalim naseljima posebice je zabrinjavajući vrlo visok udio stanovništva starijeg od 60 godina života. Takvo će stanje dobne strukture postavljati pred društveni i gospodarski razvoj Grada Siska sve složenije zadatke. Osim što će smanjeni radni potencijal stanovništva i složeniji problemi brige o staračkom stanovništvu zahtijevati sve veća financijska sredstva, to će biti i značajan ograničavajući faktor ekonomskog razvoja, koji će zbog nedovoljne koncentracije mlađeg, vitalnog i mobilnog stanovništva zahtijevati modernizaciju gospodarskih aktivnosti, kako u poljoprivredi tako i u drugim djelatnostima.

### 3.

I po ostalim strukturama, naselje Sisak ima znatno povoljnija obilježja od ostalog područja koje sačinjava Grad Sisak. To se očituje u relativno većem udjelu aktivnog stanovništva koje obavlja djelatnost uglavnom u sekundarnim i tercijarnim djelatnostima dok je zastupljenost 30 naselja u primarnim djelatnostima 1991. godine iznosila još trećinu aktivnog stanovništva. Također postoji znatna razlika u strukturi stanovništva po naobrazbi gdje su relativni udjeli najobrazovanijeg stanovništva znatno veći u samom Sisku a udjeli niskoobrazovanih u okolnom području. U ruralnom je području jedino narodnosna struktura bila povoljnija, tj. bila je znatno homogenija nego u naselju Sisak.

### 4.

Nadolazeći popis stanovništva najvjerojatnije će po prvi put zabilježiti međupopisni pad broja stanovnika naselja Sisak uz daljnju depopulaciju ostalog područja Grada. Naime, devedesetih je godina zabilježena negativna prirodna promjena dok će migracijska bilanca također zabilježiti negativne vrijednosti zbog gospodarske krize odnosno prestanka masovnijeg doseljavanja u Sisak s jedne strane, odnosno zbog intenzivnijeg iseljavanja u inozemstvo s druge strane. Procjenjuje se da će 2001. godine broj stanovnika naselja Sisak biti oko 5% manji nego 1991. godine dok bi se broj stanovnika ostalih 30 naselja smanjio čak oko 10%.

## 5.

Raščlanjujući naselje Sisak na devet popisnih cjelina također se zapažaju bitne razlike po analiziranim demografskim obilježjima. Tako je npr. najveći debalans spolne strukture zabilježen u cjelinama Caprag i "Ivan Buić" ali koje su pak zbog intenzivnije imigracije stanovništva imale najmlađu dobnu strukturu stanovništva. Središnje popisne cjeline - "22. lipanj" i Vrbina, s najstarijim stanovništvom imale su najpovoljniju strukturu po naobrazbi, djelatnosti kao i kvalifikacijsku strukturu radne snage. U dvije najjužnije popisne cjeline (Caprag i "Ivan Buić") živjelo je po narodnosnom sastavu najheterogenije stanovništvo, s relativno najmanje stanovništva u inozemstvu ali zato s najvećim udjelima doseljenog stanovništva. S druge strane popisne su cjeline Galdovo i Vrbina, s najhomogenijom narodnosnom strukturom te relativno najviše autohtonog stanovništva, imale najviše udjele stanovništva u inozemstvu.

Može se kazati da je po demografskim obilježjima u naselju Sisak očita diferencijacija na starije ("22. lipanj", Vrbina i Galdovo) i novije (Caprag i "Ivan Buić") gradske dijelove dok popisne cjeline Zeleni brijeg, Viktorovac, Galdovo Kaptolsko i "Eugen Kvaternik" pokazuju prijelazne karakteristike.

## BILJEŠKE

<sup>1</sup> Tipovi općeg kretanja stanovništva izdvojeni su prema modelu M. Friganovića (1978.). Emigracijski su tipovi: E1 - emigracija; E2 - depopulacija; E3 - izrazita depopulacija; E4 - izumiranje. Imigracijski tipovi: I1 - ekspanzija imigracijom; I2 - regeneracija imigracijom; I3 - slaba regeneracija imigracijom; I4 - vrlo slaba regeneracija imigracijom.

<sup>2</sup> Izdvajanje tipova dobnog sastava izvršeno je prema tipizaciji S. Šterca, koji izdvaja sedam tipova dobnog sastava stanovništva: 1. izrazita mladost, 2. mladost, 3. kasna mladost, 4. na pragu starosti, 5. starost, 6. duboka starost i 7. izrazito duboka starost.

<sup>3</sup> Vidjeti: Popis stanovništva 1991., Aktivno stanovništvo u zemlji koje obavlja zanimanje prema području djelatnosti po naseljima, Dokumentacija 885, DZSRH, Zagreb, 1994.

<sup>4</sup> Broj živorođenih i umrlih odnosi se na tadašnji teritorijalni obuhvat naselja Sisak, tj. uključujući i naselja Crnac, Novo Pračno i Novo Selo, koja su samostalni status dobila tek 1992. godine. Kako se radi o relativno malim apsolutnim iznosima vitalnih događaja u tim naseljima, stope prirodnog prirasta naselja Sisak u današnjim granicama nisu znatno različite od stopa u tablici.

<sup>5</sup> Dio tako drastičnog smanjenja nataliteta leži i u činjenici da je 1998. godine Državni zavod za statistiku uveo bitnu metodološku promjenu. Naime, od tada se po prvi put u broj živorođenih i umrlih nekog naselja ne ubrajaju vitalni događaji zabilježeni u inozemstvu, već samo u Hrvatskoj. Ta promjena znatno utječe na prirodno kretanje, jer su u inozemstvu zabilježeni višestruko brojniji slučajevi rođanja nego umiranja građana koji imaju prijavljeno prebivalište u Sisku.

- <sup>6</sup> Indeks starenja prikazuje brojčani omjer stanovništva starijeg od 59 godina i mlađeg od 20 godina; izračunava se po formuli  $I_s = (P > 59) / (P < 20) \times 100$ . Veća brojčana vrijednost indeksa starenja upućuje na stariju populaciju. Smatra se da indeks starenja veći od 40 pokazuje populaciju koja je ušla u proces starenja.
- <sup>7</sup> Izdvajanje tipova dobnog sastava izvršeno je prema tipizaciji koja izdvaja sedam tipova dobnog sastava stanovništva: 1. izrazita mladost, 2. mladost, 3. kasna mladost, 4. na pragu starosti, 5. starost, 6. duboka starost i 7. izrazito duboka starost.
- <sup>8</sup> Pod "osobama s osobnim prihodom" podrazumijevaju se umirovljenici, primatelji socijalne pomoći, rentijeri i sl., dok se u "uzdržavane osobe" ubrajaju djeca, učenici, studenti, kućanice te osobe nesposobne za rad i bolesni.
- <sup>9</sup> Moglo bi se kazati da su Hrvati najmanje udjele u ukupnom stanovništvu imali u novijim stambenim naseljima, jer u popisnoj cjelini Caprag udio izgrađenih stanova poslije II. svjetskog rata iznosi čak 98%, a u "Ivanu Buiću" 94,6%. Istodobno taj udio za ostalih sedam cjelina iznosi 84%.

## LITERATURA

1. Friganović, M., 1978., *Demogeografija. Stanovništvo svijeta*, Školska knjiga, Zagreb
2. Klemenčić, M., 1990., *Postupak vrednovanja dobnog sastava stanovništva*. Radovi 25, Geografski odjel PMF-a Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
3. Nejašmić, I., 1991., *Depopulacija u Hrvatskoj. Korijeni, stanje, izgledi*. Globus nakladni zavod, Institut za migracije i narodnosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
4. Pokos, N., 1999., *Procjena broja iseljenih stanovnika Republike Hrvatske od popisa stanovništva 1991. do 30. lipnja 1998. godine*. Društvena istraživanja 43-44. God. 8. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb
5. Wertheimer-Baletić, A., 1982., *Demografija. Stanovništvo i ekonomski razvitak*. Informator, Zagreb
6. Wertheimer-Baletić, A., 1997., *Stanovništvo Hrvatske u razdoblju 1991.-2001. godine*. Slobodno poduzetništvo 23-24, godina IV., Časopis za promicanje poduzetništva i tržišnog gospodarstva, TEB poslovno savjetovanje d.o.o., Zagreb
7. Živić, D., 1999., *Promjene u dinamici i razmještanju prognaničko-izbjegličkog kontingenta u Republici Hrvatskoj od sredine 1991. do sredine 1998. godine*. Društvena istraživanja 43-44. God. 8. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb